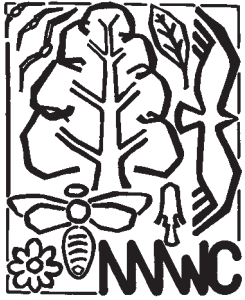

Natuur- en Vogelwacht Culemborg

okt 2006 - jaargang 32 - nr 4

Hak-al

In dit nummer

- Planten en insecten langs de Diefdijk
- Recordaantal ooievaars in Culemborg
- Nachtvinders kijken: een spannend spektakel

Colofon

Voor vragen over de bezorging,
Loes Plaisier
0345 - 51 98 47

Redactieadres:
Valeriaan 49
4102 VG Culemborg
e-mail: redactie@nvwc.nl

Eindredacteur:
Louis van Oort

Redactie:
Cocky de Groot
Harry van de Warenburg
Ruud Post

Webbeheer:
Jouke Altenburg

Uitgave:
Natuur- en Vogelwacht Culemborg
Middelcoopstraat 1a
4102 CE Culemborg
e-mail: post@nvwc.nl
website: www.nvwc.nl

Vormgeving:
Ruud Post

Druk:
Dione b.v.
Culemborg

Oplage:
420 exemplaren

Distributie:
A. van de Berg, Y. en J. Bosma,
Th. & A. Boudewijn, K. van Elst,
G. Greeve, J.J. Geleedst,
Y. Jakobs-Lammers,
L. v.d. Kooij, M. Steltenpool,
W. van de Ree, W.&C. Rubers,
W. de Rooij, H. v.d. Warenburg en
F. Waroux.

Lidmaatschap:
Hak-al is een uitgave van de
Natuur- en Vogelwacht Culemborg
en wordt gratis onder haar leden
verspreid.

Van de redactie

Beste Hak-al lezers,

Het heeft even geduurd -zo'n beetje de hele zomer- maar nu ligt er eindelijk weer een Hak-al voor jullie klaar. En wat voor één! Ik kan me niet heugen dat er een meer gevarieerde editie is verschenen in de periode dat ik bij de redactie zit. Het zwaartepunt lag altijd bij de vogels; blijkbaar toch de meest 'sexy' afdeling van de flora en fauna. Inmiddels weten vrijwel alle werkgroepen de Hak-al steeds vaker te vinden als podium voor hun activiteiten, onderzoeksverslagen enzovoort. Hoewel ik zelf fanatiek vogelaar ben, vind ik dit een prachtige ontwikkeling. De club wordt immers door alle werkgroepen gedragen en zeker niet alleen door de vogelwerkgroep.

Een greep uit de artikelen maakt duidelijk dat echt de hele club zijn best heeft gedaan er een mooie Hak-al van te maken: Wim Rubers komt met een schitterend (foto)verslag van de vissenexcursie in september, Annette van Berkel schetst hoe de sprinkhanenavond/-excursie verliep, Frans Waroux doet verslag van een uitje van de klusgroep en bovendien heeft hij weer een meesterlijk verhaal in de serie 'Mythen en Legendes van de NVWC'. Planten komen aan de beurt in de rubriek 'Waar komt die naam vandaan?' van Ellen Geleedst en in een Diefdijk-excursieverlag van Rob van de Haterd. Eric Schuurman brengt de mol voor het voetlicht, terwijl ondergetekende zich mocht vergapen aan nachtvlinders. Oh ja, de vogels zijn niet helemaal gevlogen in deze editie, daar zorgen Paul van Veen, Ellen Geleedst en Jouke Altenburg wel voor.

Zo, hebt u al zin gekregen deze bladzijde om te slaan? Kan ik me voorstellen. Maar eerst wil ik nog even stilstaan bij een belangwekkende ontwikkeling binnen de club. De website van de NVWC is namelijk dankzij nimmer aflatende inzet van met name Jouke Altenburg actueler en interactiever dan ooit. Op de openingspagina staat nu iedere maand een nieuwe prachtige natuurfoto, vrijwel dagelijks wordt waarnemingenrubriek ververst, terwijl er ook alle ruimte is voor oproepen en mededelingen. Ook leuk is de fotorubriek, eigenlijk de internetversie van onze eigen Hak-al-rubriek 'Goed gezien!' Al met al is www.nvwc.nl een soort verlengstuk van de Hak-al geworden. De broodnodige actuele overbrugging in de maanden tussen twee Hak-als. Bezoek de site dagelijks, zou ik zeggen.

En wat dit ouderwets degelijke stukje print betreft: veel leesplezier!

Louis van Oort

Nummer 4

Het voorblad
Opmerkelijke grote groep ooievaars

Foto:
Paul van Veen

- 04** Planten en insecten langs de dijk
- 06** Van de leesplank (*mei-juli 2006*)
- 08** Nachtvinders kijken: een spannend spektakel
- 11** Nationale Nachtvindernacht ook bij Culemborg
- 12** Waar komt die naam vandaan? Hengel
- 14** Klusjesmannen en - vrouwen dagje op stap
- 15** Recordaantal ooievaars in Culemborg
- 16** Mythen en Legendes
- 18** Green Rangers Culemborg
- 20** Sprinkhanen en Sprinkhanen
- 22** Dilemma's in de polder
- 23** Vogelexcursie Prunjepolder
- 24** Goed gezien!
Mysterybird
- 25** Van alvers, grondels en snepen
- 28** Vogels uit het NVWC-gebied (*Waarnemingen van juni t/m augustus 2006*)
- 30** Nieuws van het bestuur
- 32** De NVWC bibliotheek
- 33** Convocaties
- 35** Adressen
- 36** Agenda

Verlag excursie 3 juni

Planten en insecten langs de Diefdijk

door Rob van de Haterd

De Diefdijk is een beetje een rare dijk, hij ligt namelijk niet langs een rivier. Hij loopt van de Lekdijk bij fort Everdingen naar de Lingedijk bij Leerdam. De dijk moest Zuid-Holland vroeger beschermen als er weer eens een dijk doorbrak in de provincie Gelderland. Maar de Diefdijk zelf brak ook nog wel eens door en daardoor liggen er langs de Diefdijk een drietal wielen.

Het landschap aan beide zijden van de Diefdijk verschilt nogal. Aan de westkant ligt een fraai kleinschalig landschap met vele kleine graslandjes, grienden, boomgaarden, rietlanden en bosjes. In dit landschap heeft het Zuid-Hollands Landschap al vrij lang een aantal percelen in beheer. Opmerkelijk genoeg is een aantal van deze terreinen sinds kort in beheer bij het Utrechts Landschap, doordat de gemeente Vianen van provincie is veranderd. Op zaterdag 3 juni leidde Dick Kerkhof, inventarisatiemedewerker bij deze landschappen, ons rond. Een unieke kans, omdat deze gebieden normaal niet toegankelijk zijn vanwege de kwetsbare flora. Dit vooruitzicht lokte bijna alle vaste leden van de Plantenwerkgroep en ook nogal wat 'aanhang', waardoor we in totaal met zijn tien waren.

Veenpluis en moeraskartelblad.

Een witte zee van veenpluis

Onze excursie ging van start bij de Waai, het meest noordelijke wiel langs de Diefdijk. Vanaf de dijk zagen we de grote ratelaar en het moeraskartelblad al staan en we konden dan ook bijna niet wachten tot Dick zijn (overigens zeer interessante) algemene inleiding had afgerond. Vervolgens liet Dick ons het verschil zien tussen de beharing van zachte dravik en grote trosdravik, en ontdekte dat dat soms toch wel erg moeilijk te zien was. Het eerste grasland bleek erg fraai, maar nog niets vergeleken bij de verder van de dijk gelegen hooilandjes. We werden verrast door een witte zee van veenpluis, met daartussen alleen maar

prachtige paarse kleuren van moeraskartelblad en echte koekoeksbloem. De fotografen liepen elkaar voor de voeten en ik heb dan ook helaas verschillende foto's met een hoekje laars erop. Dit was overigens ook de plek waarop sommigen onder ons ontdekten dat laarzen niet voor niets aanbevolen werden. We vonden ook nog de in deze regio toch niet algemene schildereprijs en egelboterbloem. Daarna werd het tijd ons weer te verplaatsen.

Diefdijk. Foto. Wim Rubers.

Zweefvlieg

Het tweede gebied dat we bezochten was Schaayk, in het uiterste zuiden van de Diefdijk. Het terrein werd nog iets natter en behalve opnieuw moeraskartelblad zagen we onder meer gewone brunel, geelgroene zegge, elzenzegge en hoge cyperzegge. Inmiddels was de lucht wat opgeklaard en lieten de insecten zich zien. Behalve de algemene variabele waterjuffer en grote roodoogjuffer lieten ook de platbuik, plasrombout en glassnijder zich zien. Erg mooi was de zweefvlieg *Volucella bombylans*, die een hommelt imiteert. Wim Rubers en Dick Kerkhof hielden zich bezig met de uiterst lastig herkenbare kruising tussen pitrus en biezenknoppen. Dieper het gebied in bezochten we enkele slootjes voor twee andere bijzonderheden: rijstgras en kransvederkruid. Dick had het meest bijzondere terrein tot het laatst bewaard: een trilveen dat als enige in Nederland gedomineerd wordt door elzenzegge, die eigenlijk in natte elzenbossen thuis hoort. Daarnaast stonden hier de vleeskleurige orchis en moeraswederik prachtig in bloei. In een nabijgelegen oud kooiwedje konden we het zogenaamde "elzenzegge-elzenbroekbos" bewonderen, voor we overweldigd door deze prachtige natuur naar huis vertrokken.

Vleeskleurige orchis.

Moeraswederik.

Lijst van planten waargenomen tijdens de excursie met Dick Kerkhof op 3 juni 2006

Terrein 1 : Aan de Diefdijk t.h.v. De Waai

Planten:

grote ratelaar	egelboterbloem
trostravik	dotterbloem
kamgras	schildereprijs
mannagras	waterzuring
moerasstruisgras	veldlathyrus
gewoon reukgras	moerasrolklaver
hennegras	kleine klaver
moeraskartelblad	zwanenbloem
echte koekoeksbloem	penningkruid
zompvergeetmenietje	tweerijige zegge
kale jonker	holpijp
zeegroene muur	pijptorkruid
veenpluis	blaaszegge
oeverzegge	scherpe zegge
beemdlangbloem	

Insecten:

gamma-uil	variabele waterjuffer
-----------	-----------------------

**Foto's:
Rob van de Harterd**

Terrein 2 : Arkelse Huis (Schaayk)

Planten:

melkeppe	pinksterbloem
kale jonker	ruwe smele
elzenzegge	schildereprijs
hoge cyperzegge	hennegras
blaaszegge	grote ratelaar
pluimzegge	moerasrolklaver
geelgroene zegge	egelboterbloem
moeraskartelblad	hybride Pitrus & Biezenknoppen
poelruit	grasmuur
brede stekelvaren	gewone brunel
gewone engelwortel	echte koekoeksbloem
dotterbloem	bitterzoet
gele waterkers	watermuur
rijstgras	kransvederkruid

Mossen:

haakmos	puntmos
haakveenmos	boompjesmos

Insecten:

variabele waterjuffer	hoornaar
viervlek	argusvlinder
plasrombout	schorpioenvlieg
glassnijder	klein koolwitje
grote roodoogjuffer	hommelzweefvlieg (<i>Volucella bombylans</i>)

Terrein 3: trilveen en elzenbroekbos

Planten:

elzenzegge	blaaszegge
vleeskleurige orchis	moeraswederik
bosveldkers	gewone engelwortel

Mossen:

veenpellia

Plasrombout op moeraskartelblad.

Periode: mei - juli 2006

VAN DE Leesplank

door Leo van der Kooij

In de afgelopen maanden zijn weer de nodige tijdschriften binnengekomen bij de NVWC. Hieronder vindt u van de bladen die van mei tot en met juli binnenkwamen een korte schets van de meest interessante artikelen.

Argus

Het kabinet Balkenende 2 gaat vrolijk door met de uitholling van de Flora en faunawet zo concludeert Harm Niesen in Argus (blz 4 en 5). Talrijke voorbeelden van dit afbraakbeleid worden door hem besproken. Op dezelfde pagina staat vermeld dat de rechter een streep heeft gezet door het plan om in het nationale park de Hoge Veluwe gekweekte korhoenders uit te zetten. Verderop worden wij geconfronteerd met akelige beelden van de ganzenjacht. Ook hier wordt onder het mom van schadebestrijding de jacht op deze vogels weer geopend. De foto's zijn genomen in de Betuwe.

Bomennieuws

In Bomennieuws wordt het pas verschenen boek 'Inheemse bomen en struiken in Nederland en Vlaanderen' besproken (bladzijde 6 en 7).

Boomblad

Wel eens van een "gaafheidkaart" gehoord? In Broomblad nummer 2 staat deze term uitgelegd. Het is een kaart die helpt bij het voorspellen van locaties met archeologische bodemschatten aan de hand van de gaafheid van bodem en reliëf. Voor de gemeenten Lingewaai en Geldermalsen is onlangs zo'n kaart vervaardigd. In Broomblad nummer 3 wordt ondermeer aandacht besteed aan natuurbeheer in de uiterwaarden, de Nederlandse dagvlinders en het herstel van kwelders.

Knipselkrant

Naast de gebruikelijke hoeveelheid knipsels over de vos kunnen we in de knipselkranten nummer 2 en 3 allerlei persberichten lezen over de toegenomen roofvogelvervolgning en de discussie rond het faunabeheer in de Oostvaardersplassen.

Kruisbek

Ook de Kruisbek laat wel eens wat anders dan vogels enkele bladzijden vullen. Dit keer een opmerkelijk artikel over botanisch slootkantbeheer. Gert-Jan Elbers beschrijft hier hoe op basis van 22 doelsoorten contracten met boeren worden gesloten om slootkanten natuurvriendelijk te beheren. De 22 doelsoorten zijn allemaal beheerde en goed herkenbare oeverplanten, onder andere dotterbloem, grote rateelaar, kale jonker, kattenstaart. Bloemrijke slootkanten trekken veel insecten en hierdoor wordt ook een gunstig effect op de overlevingskans van jonge weidevogels verwacht. Inmiddels zijn in de provincie Utrecht contracten voor een groot aantal kilometers slootrand afgesloten.

De Levende Natuur

150 Bladzijden telt het extra dikke nummer 3. Het is geheel gewijd aan weidevogels. Dat het met de weidevogels niet goed gaat, is nu echt wel tot iedereen doorgedrongen. In dit nummer worden mogelijke oorzaken en mogelijke maatregelen om de negatieve trend te keren uitgebreid besproken in twintig artikelen. Tevens is een groot aantal kaarten en grafieken opgenomen. Nummer 4 bestrijkt weer het "normale spectrum" getuige de artikelen over zehonden, schraallanden en vliegende herten.

Lutra

De wilde kat (*Felis sylvestris*) is weer terug in Nederland. Het tijdschrift Lutra heeft naar aanleiding van deze ontdekking een uitgebreid artikel over dit dier opgenomen (zie bladzijde 67 t/m 85).

Mooi Gelderland

In dit blad lezen we over de Jutlandse koeien die door Gelders Landschap hiernaartoe zijn gehaald om de Schotse hooglanders op de Loenermark te vervangen. Het publiek schijnt de ruige Schotten maar eng te vinden. Een vrolijk bontgekleurd dwergrund zoals de Jutlander zou "publieksvriendelijker"

zijn. Gaat het Gelders Landschap overstappen van de grote grazers zoals de koniks (al weg), de Schotse hooglander (nu ook foetsie) en de galloways (wie volgt?) naar de kinderboerderij?

Natuurbehoud

Natuurmonumenten gaat anders met zijn grote grazers om. We lezen daarover in Natuurbehoud. Ruige paarden en runderen horen in de natuur thuis en doen er nuttig werk.

Nederlandse Faunistische Mededelingen

Insecten en weekdieren vormen de inhoud van nummer 24. Ieder jaar worden er wel enkele soorten die als verdwenen worden beschouwd herontdekt en ook verschijnen er geregeld totaal nieuwe soorten voor ons land. Dit keer de beurt aan de brede geelgerande waterroofkever (herontdekt), de zuidelijke gouden groefbij (nieuw) en bosknotswesp (herontdekt) en de prachtvlieg (*Otoles formosa*) een nieuwe soort die nog geen officiële Nederlandse naam heeft gekregen. De ontdekking van genoemde waterroofkever heeft geleid tot artikelen over andere waterroofkevers en over methoden om waterkevers te verzamelen voor onderzoek (zie bladzijden 29 t/m 40, 41 t/m 48 en 49 t/m 54). De beide artikelen over weekdieren behandelen de landslakken van Noord-Brabant met verspreidingskaartjes voor elk aangetroffen soort en de tweekleppigen (schelpdieren) van het Noordzeekanaal. (bladzijde 89 t/m116).

Nieuwe Wildernis

Ook een artikel over het boek "Inheemse bomen en struiken in Nederland en Vlaanderen" (bladzijde 5 t/m 10). Men kan zich dus op twee plekken over dit pas verschenen boek laten informeren.

NVL Nieuwsbrief

Marcel Wasscher doet verslag van zijn onderzoek naar de rivierrombout langs de Waal. In 2005 verzamelde hij bij Hurwenen op een strandje tussen twee kribben in totaal 213 larvenhuidjes waarvan 31 van libellen die aan het uitsluipen waren

Rivierenmagazine

Weer veel nieuws over de rivieren is te lezen in aflevering nummer 15. Van de Biesbosch tot de Ooijpolder en de IJssel tot de Maas. Onze eigen omgeving

komt aan de orde in een artikel over de Hollandse Waterlinie, actueel door de plannen met fort Werk aan het Spool (bladzijde 10 t/m 12). Op bladzijde 21 lezen we een kort berichtje over een experiment van Rijkswaterstaat om door middel van wilgenschermen natuurlijke vooroevers te creëren. De experimenten worden uitgevoerd aan de noordoever van de Lek tegenover Culemborg en bij Everdingen.

SOVON nieuws

SOVON houdt de vinger aan de pols om de ontwikkelingen in verspreiding en aantallen van broed- en trekvogels in ons land te volgen. In dit nummer nieuws over de waterrietzanger, een van de meest bedreigde broedvogels van Europa, eidereenden, ganzen tapuiten en zwaluwen. Ook aan ongebreidelde groei kunnen kwalijke kanten zitten. Dit laatste wordt besproken op de voorpagina en in het korte artikel "Overzomerende ganzen in Nederland: grenzen aan de groei?" op bladzijde 20.

Terra

Terra de opvolger van Natuur en Milieu is een veel leesbaarder blad geworden. Vooral diegenen die op de hoogte willen blijven van allerlei ontwikkelingen van en meningen over ons leefgebied in binnen- en buitenland doen er goed aan om dit blad regelmatig door te kijken. In de twee voorliggende nummers gaat het ondermeer over overbevissing, de ecologische hoofdstructuur, klimaatverandering en de energiekas. Dit laatste betreft de ontwikkeling van een kas die geen energie verbruikt maar juist oplevert. Over dit interessante en voor de nodige energiebesparing hoopgevende project kunnen we alles lezen in nummer 3 bladzijde 18 en 19.

Van Nature

Veel aandacht wordt besteed aan de kwestie van de verbinding A6-A9. Deze verbindingsweg zou rakelings langs het Naardermeer moeten komen te liggen. In dat geval worden grote negatieve gevolgen verwacht voor de rust en ruimte en de waterhuishouding van het Naardermeer en het open polderlandschap rondom dit oudste natuureservaat van ons land. Door de val van het kabinet Balkenende 2 is een beslissing nog altijd niet genomen.

Vlinders

De nieuwe rode lijst voor dagvlinders, het nieuwe boek "de dagvlinders van Nederland" en de vlinders op de heide. Dit zijn de belangrijkste artikelen in het tijdschrift Vlinders. Met een beschrijving van de Hoge Veluwe wordt in nummer 3 een serie gestart waarbij in ieder nummer een vlinderrijk gebied in Nederland wordt besproken. In totaal worden 24 gebieden hiervoor geselecteerd. Met uitzondering van Zeeland en Utrecht zijn in alle provincies een of meer vlinderrijke gebieden gelegen.

Vogels

Een genot om te lezen is het artikel over de roofvogels van de Oostvaardersplassen. Elders in het land gaat het met de roofvogels minder voorpoedig. Verstoring van nesten neemt eerder toe dan af (zie bladzijde 36). Nog te weinig bekend, ook onder vogelaars, is het feit dat door vergiftiging met een in diergeneesmiddelen gebruikte stof (diclofenac) in 15 jaar 97% van de gieren in India het leven hebben gelaten. Er gloort echter hoop op een ommekeer. Er is een vervangende stof ontdekt (meloxicam) die onschadelijk voor de gieren blijkt te zijn.

Zoogdier

Goed nieuws brengt Zoogdier over de bevers en de korenwolf (veldhamster). Tevens is er nieuws over allerlei zoogdieren in Nederland en Vlaanderen van maxi (de bultrug) tot mini (de huisspitsmuis).

Verder wil ik hier melding maken van het jaarverslag van Gelders Landschap en Gelderse Kastelen. Het heeft inmiddels een plaatsje in onze tijdschriftenbak. Tenslotte maak ik melding van een nieuw boek in onze bibliotheek. Het betreft een uitgave van Natuurmonumenten onder de titel "Het Natuurboek; de gebieden van Natuurmonumenten". In dit nieuwe overzicht zijn de natuurgebieden van de vereniging gegroepeerd naar biotoop. Verder is er veel aandacht voor allerlei activiteiten die in de betreffende gebieden voor bezoekers zijn aangebracht (bezoekerscentra, wandelroutes, excursies etc.). Elke biotoop wordt ingeleid door een algemene beschrijving gevolgd door de beschrijving van enkele natuurgebieden die onder de betreffende biotoop vallen. Tenslotte volgt een beknopt overzicht van de niet uitgebreid besproken overige gebieden.

Ontvangen tijdschriften:

't Altenatuurtje - Natuurbeschermingsvereniging Altenatuur - jaargang 25 nr 3 juni 2006
Argus - De Faunabescherming - jaargang 31 nr 2 juli 2006
Blad - IVN Tiel - jaargang 18 nr 2 zomer 2006
Bomennieuws - de Bomenstichting - jaargang 31 nr 2 zomer 2006
Boomblad - Het vakblad voor natuur- en landschap - jaargang 18 nrs 2 en 3 mei/juli 2006
De Dompfhoorn - Natuur- en Vogelwacht Vijfherenlanden - jaargang 40 nr 2 juni 2006
EIS nieuwsbrief - EIS Nederland - nr 42 juli 2006
Knipselkrant - Faunabescherming - jaargang 31 nrs 2 en 3 mei/juli 2006
De Kruisbek - Vogelwacht Utrecht - jaargang 49 nr 3 juni 2006
De Levende Natuur - jaargang 107 nrs 3 en 4 mei/juli 2006
Lutra - Ver. Zoogdierstudie en zoogdierbescherming - jaargang 48 nr 2 december 2005
Mooi Gelderland - Geldersch Landschap en Kastelen - jaargang 3 nr 2 zomer 2006
Natuurbewoud - Vereniging Natuurmonumenten - jaargang 37 nr 2 juni 2006
Nederlandse Faunistische Mededelingen - nr 24 -2006
Nieuwe Wildernis - Stichting Kritisch Bosbeheer - jaargang 11 nr 38
NVL nieuwsbrief - Vereniging Libellenstudie - jaargang 10 nr 2 juni 2006
Rivierenmagazine - Provincie Gelderland e.a. - nr 15 zomer 2006
SOVON nieuws - SOVON Vogelonderzoek - jaargang 19 nr 2-juni 2006
Terra - Stichting Natuur- en Milieu - jaargang 2 nrs 3 en 4 - mei/juli 2006
Van Nature - Vereniging Natuurmonumenten - jaargang 6 nrs 5, 6 en 7/8- mei, juni en juli augustus 2006
Vlinders - de Vlinderstichting - jaargang 21 nrs 2 en 3 mei/augustus 2006
Vogels - Vogelbescherming - nr3 zomer 2006
De VNMW krant - Vereniging Natuur en Milieu Wijk bij Duurstede - mei 2006
Zoogdier - Vereniging Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming - jaargang 17 nrs 1 en 2 maart/juni 2006

Nachtvlinders kijken: een spannend spektakel

door Louis van Oort

Je hebt vlinders en vlinders. Dagvlinders kent iedereen wel, maar nachtvlinders zijn voor de meeste mensen volstrekt onbekende beesten. Veel verder dan een 'motje' of 'uiltje' komen de meesten niet wanneer de vraag wordt gesteld welke nachtvlinders ze allemaal kennen. Voor hen gaat een compleet nieuwe wereld open als ze werkelijk zouden kennismaken maken met de deze dieren. Alleen al in Nederland komen ruim 2000 soorten nachtvlinders voor; van microscopisch klein tot zo groot als een mus. En wie denkt dat die nachtvlinders wel saai gekleurd zullen zijn, omdat kleuren nu eenmaal weinig nut lijken te hebben 's nachts, komt ook al bedrogen uit. Veel nachtvlinders zijn ware wonderen van kleurschakeringen en subtiele tekening. Maar hoe krijg je deze wat mysterieuze dieren nu te zien? Dat gaat het best na zonsondergang, met behulp van een wit laken en een zeer felle lamp. In de laatste week van juli mocht ik voor een reportage in de Culemborgse Courant met enkele experts van De Vlinderstichting en de NVWC mee om op deze manier een avond lang nachtvlinders te bekijken. Spannend, razend interessant en in ieder geval een ervaring om nooit te vergeten. Hieronder het verslag uit de CC, aangevuld met wat meer persoonlijke NVWC-details en vooral prachtige foto's van Kars Veling, Co Sielhorst en Wim Rubers.

De nachtvlinderavond vindt plaats in het Tichelterrein van Buren, beter bekend als de Plas of de Put van Buren. Dit natuurgebied, dat wordt beheerd door Staatsbosbeheer, levert de laatste jaren steeds vaker leuke waarnemingen op van allerlei dieren en planten. Het is dan ook een prachtig, gevarieerd terrein met een verrassend rijke flora en fauna.

21.20 uur

We hebben rond 21.30 uur afgesproken bij de ingang van het terrein en al snel melden Dick Groenendijk en Kars Veling zich. Beiden werken voor De Vlinderstichting in Wageningen, een organisatie die zich bezighoudt met de inventarisatie en bescherming van vlinders en libellen in Nederland. Dick is projectleider, terwijl Kars zich tegenwoordig voornamelijk bezighoudt met voorlichting. Daarnaast is hij uiteraard voorzitter en insectenwerkgroep lid van de NVWC. Later voegt Annette van Berkel zich nog bij ons. Zij maakt films voor de Vlinderstichting en bovendien is ze de coördinator van de NVWC-insectenwerkgroep.

21.30 uur

We lopen een stuk het gebied in, waar we redelijk beschut staan voor de wind. Dick en Kars kijken goed naar de planten en bomen en maken aan de hand daarvan een afweging waar we het beste kunnen gaan staan. De nachtvlinders die we willen lokken, moeten uit de directe omgeving komen, dus is het zaak een potentieel vlinderrijk plekje te zoeken; met planten en bomen in de buurt waar ze hun eten zoeken. Perfect op tijd beginnen de twee te stoeien met de nachtvlinder'installatie'. Er komt een aantal tentstokken uit een kist met toebehoren, die eruit ziet als een lijkstok voor een teckel. Tegen de stokconstructie wordt als een soort windscherm een wit laken gespannen. Daarvoor wordt -als ware het een aanvliegbaan- een grondlaken neergelegd. Op die manier houden we ook zicht op de vlinders die vóór het scherm op de grond gaan zitten.

21.45 uur

Inmiddels hebben zich nog enkele NVWC'ers gemeld die het spektakel willen meemaken. Gerit-Jan Klop, Daniël Beuker en Co Sielhorst zijn net zo nieuwsgierig als ik naar de dingen die komen gaan. Later meldt ook Wim Rubers zich, gewapend met zijn digitale camera. Boven het laken wordt een speciale lamp met veel UV-licht geïnstalleerd. De elektriciteit hiervoor wordt geleverd door een generatortje dat we via een

verlangensnoer zo ver mogelijk weg zetten (vanwege de herrie). De kwiklamp, die ook wordt gebruikt in lantaarnpalen, is erg fel. Vooraf was me te kennen gegeven een petje op te doen en dat blijkt geen overbodige luxe, omdat je anders constant in deze mini-zon zou lopen teren.

De opstelling.

Dick is deze avond de expert van dienst. Hij heeft de meeste ervaring met het determineren van nachtvlinders. En hoewel Annette en Kars er ook het nodige van weten, is hij degene die deze avond vrijwel alle soorten op naam brengt. Zo'n vijftien keer per jaar houdt Dick een nachtvlindersessie en op grond daarvan schat hij dat we op deze avond toch wel zo'n 70 soorten moeten kunnen zien. De omstandigheden (25 graden, onbewolkt, weinig wind) zijn immers nagevoel perfect.

22.10 uur

Het is nu bijna donker. Er hebben zich nog verschillende nachtvlinderenthousiastelingen gemeld, zodat we met acht personen aan het spektakel kunnen beginnen. En een spektakel is het. Binnen een minuut nadat de lamp is aangegaan, zit het laken al vol met honderden kleine insecten: muggen, vliegjes, lieveheersbeestjes, noem maar op. Het eerste wat grotere beest dat op het laken neerploft, is ... een waterkever en de volgende is een wesp. „Een goed teken dat als de

Berkeneenstaarten.

Wat is het verschil tussen een dag- en een nachtvlinder?

Naast dagvlinders, de schitterende dieren die lente en zomer kleur geven, zijn er ook nachtvlinders. In Nederland zijn er zelfs veel meer soorten nachtvlinders dan dagvlinders. Tegenover de grofweg 70 Nederlandse dagvlinderssoorten staan ruim 2000 (!) soorten nachtvlinders, verdeeld over micro's en macro's (zie het grote verhaal). Er zijn enkele opvallende verschillen tussen deze vlindergroepen. Dagvlinders vliegen -de naam zegt het al- altijd overdag, de nachtvlinders meestal 's nachts (maar 5 % is ook overdag actief). Een belangrijk herkenningverschil is dat er bij dagvlinders knopjes aan hun

sprietjes zitten, terwijl nachtvlinders allerlei vormen van sprietjes hebben, maar geen knopjes. Dagvlinders vouwen daarnaast hun vleugels in rust recht omhoog boven het achterlijf; de meeste nachtvlinders vouwen ze in rust als dakje over hun rug. Dagvlinders, ten slotte, warmen op door te zonnen, terwijl nachtvlinders opwarmen door de samentrekking van hun spieren.

lamp aangaat er meteen allerlei klein spul op zit", biedt Dick ons hoop. De eerste nachtvlinder die zich meldt is het stro-uiltje; een prachtig strogeel vlindertje. De kleine beer is de volgende die zich meldt. Deze heeft een fraai rood lijf. Ondertussen is een vrij grote, schitterend roodzwart getekende aaskever op het laken komen zitten. Het insectenpalet wordt met de minuut rijker.

Entomologen -insectenonderzoekers- maken wat de nachtvlinders betreft onderscheid tussen micro's en macro's. De meeste micro-nachtvlinders zijn -de naam zegt het al- bijzonder klein. Vaak zijn ze zelfs alleen met een microscoop te determineren. Daarom concentreren wij ons deze avond op de macro's, die wél allemaal met het blote oog te zien zijn. Dat neemt niet weg dat er tussen de vlinders die we deze avond allemaal zien ook veel goed zichtbare micro's zitten. De grootste dient zich al snel aan, een mooie goudglanzende vlinder met de saaie naam gewone netelmot. De wetenschappelijke naam is wat dat betreft fraai: 'pleuroptya ruralis'. Alsof het een verdwijnspreuk van Harry Potter betreft.

Vlinders vinden Dick.

22.43 uur

Om de vlinders op naam te brengen, heeft Dick enkele gedegen naslagwerken bij zich. Veel nachtvlinders lijken sterk op elkaar. Het is dus zaak nieuwe soorten met behulp van een doorzichtig potje van het laken af te vangen, zodat Dick rustig kan kijken om welke vlinder het precies gaat. Annette is deze avond notulist. Van iedere nieuwe soort schrijft ze de naam op, terwijl later ook schattingen worden gemaakt van de aantallen van elke soort. Ik vang zelf een klein, groen uiltje, dat Dick enthousiast determineert als de zilveren groenuil. „Die behoort tot de familie van de visstaartjes, genoemd naar hun rupsen, die hun achterste pootjes in de vorm van een visstaartje houden.”

De ene na de andere vlinder wordt nu van het laken gevangen. Dick heeft het er maar druk mee. Soorten met fraaie namen als haarbos, huismoeder, dromedaris en

waterleliemotje passeren de revue. Bij veel vlinders blijft het niet alleen bij een fraaie naam. De vuursteenvlinder, die even langskomt, heeft bijvoorbeeld een lijnenspel op zijn vleugels dat haast door de oude inca's ontworpen lijkt. Mijn favoriet van de avond is de meldevlinder, een relatief grote vlinder met bijna psychedelisch lijnenmotief over de vleugels en een betoverend groenpaarse glans. Wie zei ook weer dat nachtvlinders saai waren?

23.35 uur

De aanvoer stukt enigszins. Annette roept dat ze al twee minuten geen nieuwe soort heeft geschreven. Toch melden zich ook hierna nog verschillende leuke vlinders. Sterker nog, Dick weet een soort op naam te brengen die nieuw voor hem is, de springzaadbandspanner (*Xanthorhoe biriviata*). Een andere "nieuwe soort" voor Dick is de vingerhoedskruiddwergspanner (*Eupithecia pulchellata*). Nadere bestudering zou later uitwijzen dat het om een vlasbekdwergspanner (*Eupithecia linariata*) ging. Overigens ook een heel leuke soort die hij pas één keer eerder had gezien. Gezien zijn grote nachtvlinderervaring is dat bijzonder te noemen.

0.53 uur

Tegen enen houden we ermee op. De teller staat op 40 soorten. Niet helemaal de 70 die Dick had voorspeld. De wind bleek uiteindelijk toch niet helemaal optimaal. Bovendien: wie weet wat we nog hadden gezien als we tot 4 uur waren doorgegaan, hetgeen niet ongebruikelijk is bij zulke sessies. Voordat de grote lamp uitgaat, zoeken we al onze spullen bij elkaar, omdat het anders aardedonker is. Vervolgens lopen we onder het licht van enkele zaklantaarns naar onze auto's, nakeuvelend over een perfecte avond. Wat mij betreft smaakte dit naar meer, veel meer. 's Nachts vlinders kijken is niet alleen spannend en mysterieus, maar vooral enerverend. Het ene na het andere juweel trekt aan je oog voorbij, terwijl de tijd stil lijkt te staan. Als u ooit de kans krijgt, aarzel dan geen moment en probeer het spektakel mee te maken; want dat is het!

Ook een spitskopje, een springhaan, kwam op het licht af.

Wachten in de nacht.

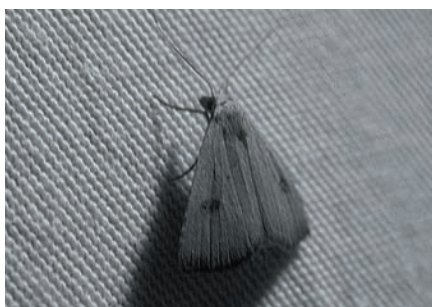
Springzaadbandspanner, ook nieuw voor Dick.

Een laken vol.

Een prachtige Eupetecia.

Het stro-uiltje was veel aanwezig.

Foto's:
Kars Veling
Wim Rubers
Co Sielhorst

Puzzelen en notuleren.

Niet alleen vlinders.

Nachtvlinders, een saai vraagteken, een micro.

Nationale Nachtvlinder- nacht ook bij Culemborg

door Kars Veling

De tweede editie van de Nationale NachtvlinderNacht, die gehouden werd op zaterdag 23 september, was een groot succes. Op meer dan 100 locaties in heel Nederland zijn in dat weekend de lakens met lampen opgesteld en is stroop op de bomen gesmeerd om nachtvlinders te lokken.

De resultaten waren per locatie sterk wisselend, maar op sommige goede plekken werden meer dan 30 soorten gezien. Vooral de groep van de uiltjes, met aansprekende namen als goudvilen en agaathvlinders, waren (soms in hoge aantallen) volop aanwezig. Ook de groep van de trekvlinders was sterk vertegenwoordigd. Op sommige locaties waren bijvoorbeeld meerdere windepijlstarten aanwezig en in Wageningen werd zelfs een viervlakkvlinder (*Lithosia quadra*) gezien.

Ook de insectenwerkgroep van de NVWC is op deze avond actief geweest. In het Tichelterrein (Put van Buren) waren

om half acht 20 belangstellenden aanwezig en werd de lamp aangestoken. Het duurde even voor het eerste stro-uiltje zich meldde en ook de rest van de avond waren er geen honderden vlinders op het laken te vinden, zoals op een echte topnacht nog wel kan voorkomen. Wel was het steeds spannend om de nachtvlinders die wel werden aangelokt op naam te brengen. In totaal acht soorten werden deze avond gevonden en de meest spectaculaire vondst was wel de iepengouduil, die niet algemeen is in Nederland en die nog niet uit deze omgeving bekend was. Op zes plekken hadden we stroop op bomen en paaltjes gesmeerd en het hele bospad rook sterk naar stroop en rum, maar alleen een bruine herfstuil werd ook daadwerkelijk drinkend op de stroop aangetroffen.

Inmiddels hebben we als insectenwerkgroep zelf een lichtinstallatie en het komend jaar zullen we ongetwijfeld nog meer nachten gaan vlinderen!

Waargenomen soorten:

stro-uiltje (3)
wilgengouduil (1)
schildstipspanner (2)
bruine herfstuil (3 plus een op stroop)
schimmelspanner (3)
iepengouduil (1)
taxusspikkelspanner (1)
muisbeertje (1)

Ook nog:
boomsprinkhaan 1 op stroop,
bosuil roepend,
dwergvleermuis enkele.

door Ellen Geleedst
(en Louis van Oort)

Waar komt die naam vandaan

Hengel

Een paar weken geleden kreeg ik van onze Hak-al-eindredacteur (dit woord is onbekend in het groene en in het witte boekje) de vraag om eens uit te pluizen waar de plantennaam 'hengel' vandaan zou kunnen komen. Hij kwam hierop, omdat hij een erg leuke anekdote over deze plant had uit zijn eigen familiearchief. Geen mythe of sage van de NVWC, maar toch een vermakelijk verhaal. Om zo weinig mogelijk aan geschiedvervalsing te doen, laat ik hem de anekdote nu eerst zelf vertellen.

"Ergens in het begin van de jaren '90, ik weet niet meer precies welk jaar, ging ik met mijn toenmalige vriendin en huidige vrouw Lineke op vakantie richting de Belgische Ardennen. We hadden ons goed voorbereid en alles gedubbelcheckt (Witte én Groene spelling) voordat we op weg gingen. En toch, ik weet niet hoe het u vergaat, maar ik heb de eerste kilometers van zo'n vakantierit steevast het gevoel dat ik van alles vergeten ben. Zo ook deze keer. Maar na wat overleg waren we het erover eens dat we alleen de lucifers vergeten waren en we hadden geen trek om alleen daarvoor om te draaien. Met een gerust hart en heerlijk in vakantiestemming reden we dus door richting het zuiden. Ter hoogte van Helmond -ik zal het nooit vergeten- sloeg de stemming echter om als een blad aan een boom.

Barbeel

In de aanloop naar de vakantie had ik me nogal verheugd op de beken in de Ardennen. Destijds mocht ik graag een hengeltje uitgooien en vissen in zo'n beek leek me helemaal iets bijzonders. Ik had er echt zin in om nu eindelijk eens forel, barbeel, kopvoorn of vlagzalm te gaan vangen. Daarom had ik ook flink wat spullen meegenomen: tuig, dobbers, haakjes ... alles wat een visser nodig heeft dus. Alles? Niet dus. Om te vissen heb je immers nóg iets nodig: een hengel. En die was ik nu juist vergeten, realiseerde ik me op dat moment. Toen de bittere waarheid tot me doordrong, gaf ik een harde klap op het stuur en kon ik een stevige vloek niet onderdrukken. Lineke schrok zich een ongeluk en kon daarna amper bijkomen, omdat ik veranderd was in een groene wolk van gifgas. Van vrolijke vakantiestemming was bepaald geen sprake meer. Aanvankelijk kon Lineke er nog wel om lachen, met een mengeling van leedvermaak en toch ook medelijden. Maar na 100 kilometer gemopper, gezeur en gemakker mijnerzijds had ze genoeg van zoveel puberaal gejeengel over een hengel. Voordat de schoonmoeder aller ruzies definitief de eerste week van onze vakantie zou verpesten, kwam ik tot inkeer. Ik realiseerde me dat ik inderdaad als een klein kind aan het mokken was. En om de vakantie te redden, besloot ik het voorval maar te vergeten, voor zover dat ging. Onder Luik brak de zon weer door en kon onze vakantie echt beginnen.

Hengel. Foto: Paul van Veen.

Eénpitsmaaltijd

We gingen destijds altijd op de bonnefooi kamperen: een leuke camping opzoeken, het sanitair checken en als dat was goedgekeurd, kijken of er plaats was. Op deze eerste vakantiedag hadden we mazzel. We vonden meteen een kleine, sympathieke camping langs de Ourthe, waar we een prachtig plekje langs deze beekachtige rivier toebedeeld kregen. Dat was dus na het opzetten van de tent meteen genieten. Na een eenvoudige doch voedzame éénpitsmaaltijd gingen we een wandeling maken in de heerlijke bossen in de omgeving. Ik had speciaal voor deze vakantie een plantengids gekocht. Ik wist nog vrijwel niets van wilde planten en het leek me leuk om daar tijdens deze vakantie eens iets aan te gaan doen. Leuke bijkomstigheid was dat Lineke er ook wel brood in zag. Op zich opmerkelijk, omdat zij doorgaans net zoveel interesse in de natuur heeft als Jan-Peter Balkenende in hardcore gabberhouse. Vol enthousiasme gingen we dan ook op pad en het was Lineke die als eerste een plant vond die voor determinatie in aanmerking kwam. Maar daarvoor hoefde de plantengids de rugzak niet uit te komen, want deze herkende ik wel. Het was namelijk groot springzaad. Ik kon Lineke mooi laten zien hoe

deze plant bij aanraking zijn zaden wegschiet. Altijd goed voor een golf van enthousiasme bij natuur-leken. Even later vonden we een pol met fraaie lichtgele bloempjes. De eerste echte uitdaging. Ik pakte de gids erbij en wilde dit plantje op naam gaan brengen. Maar Lineke, die nu al gegrepen leek door het plantenvirus, pakte het boek uit mijn handen en zei: 'Laat mij maar even.' Ik vond het al lang best, want haar enthousiasme was aanstekelijk. Na een tijdje heen en weer bladeren was ze ineens een seconde stil, waarna ze keihard begon te lachen. 'Wat wat wat?', riep ik. 'Nou kijk zelf maar', bracht ze proestend uit. Ze toonde de pagina waarop inderdaad het plantje was afgebeeld dat voor ons op de bosgrond stond. De naam: HENGEL. Een seconde later stonden twee Hollanders met de slappe lach in de Belgische bossen. Ik heb overigens die vakantie nog wel degelijk barbeel, vlagzalm, kopvoorn en zelfs forel gevangen. Het blijkt namelijk dat je nog verbazingwekkend goed kan vissen met een tuigje aan een simpele tak. Wie goed zoekt, kan overal (een) hengel vinden... "

Gebruiksvoorwerp

Tot zover deze hilarische anekdote van Louis. Heel wat saaier is de Flora als het gaat om de herkomst van de naam 'hengel'. Daar vond ik namelijk de volgende volzin: "Doorgaans heeft zij boogvormige opstijgende zijtakken en een iets voorover neigende top; dit overhangen zal wel de achtergrond van de naam 'hengel' zijn." En daarmee is dan de naam mogelijk verklaard, tenminste, zo redeneert de Flora. Maar ik vraag me dan toch af hoe het komt dat deze plant de naam van een gebruiksvoorwerp heeft gekregen. Ik kan allerlei suggesties bedenken van namen die logischer zouden zijn. 'Hengelplant', bijvoorbeeld, of 'hengelkruid'. 'hengelkartelblad' is een logische, want onze 'hengel' is een familielid van de kartelbladen. 'Hengelstengel' zou kunnen, al geef ik zelf wel toe dat dat niet mijn beste suggestie is. Maar een voorwerp zelf, zonder verdere toevoeging, dat is toch wel bijzonder. Ik heb diep nagedacht en de Flora eens doorgebladerd, maar andere voorbeelden kon ik niet verzinnen. 'Muur' komt wel in de buurt, maar bestaat zonder toevoeging niet. Er zijn allerlei variaties op, zoals grootbloemige muur, vogelmuur of watermuur, maar 'muur' zonder meer kennen we niet. Kortom, een plant naar een voorwerp vernoemen is wel uniek.

Vakantiestemming

De Flora vertelt verder, dat 'hengel' een plaatselijk vrij algemene soort is in pleistocene zandstreken. 'Hengel' groeit vooral in niet te dichte loofbossen op zure, min of meer voedselarme, droge tot matig vasthoudende zand- en leemgrond; verder in lanen en beschaduwde bermen, hier in daar in schrale graslanden en heidevegetaties. Wat een lange zin! Maar deze omschrijving leverde wel een heleboel speurwerk op in mijn eigen vakantie. Wetend dat ik ná de vakantie een stukje over 'hengel' zou gaan schrijven, had ik mijn echtgenoot al gevraagd of hij er een foto van had. Dat niet, maar dat moest op vakantie in midden Frankrijk toch geen probleem zijn. We zaten in gebieden met niet te dichte loofbossen. We wandelden volop door lanen en langs beschaduwde bermen, maar nergens 'hengel' te bekennen. De vakantie naderde zijn einde en de stemming tussen ons begon steeds meer te lijken op die van Louis en Lineke in de auto tussen Helmond en Luik.

Al bijna twee weken speurend in alle loofbossen en nog geen 'hengel'. Elke bosparelmoevlinder keken we na, want die gebruikt 'hengel' als voedselplant. En bosparelmoeven vlogen er genoeg! Gelukkig, bijna op de laatste dag, wandelden we over een soort holle weg, tussen de manshoge varens. En daar, half overschaduwd door de varenbladeren, stonden dan eindelijk onze hengelplanten! Met heel veel plezier ging Paul op de knieën met zijn camera, intens tevreden gadeslagen door mij. De foto's waren er. De stemming was onmiddellijk weer perfect. Dus niet vergeten: 'Hengel', voor een weergaloze vakantie stemming!

De Natuur- en Vogelwacht Culemborg (NVWC)
is op zoek naar enthousiaste vrijwilligers
voor het versterken van
de

Knotwerkgroep

1. Voor het knotten van wilgen op diverse locaties in en rond Culemborg (uiterwaarden, eenden-kooi e.d.)
De snoeiwerkzaamheden vinden enkele uren op de zaterdagochtend plaats in de wintermaanden (november t/m maart)
2. Voor het versterken van de coördinatiegroep die momenteel uit 2 personen bestaat.

Inlichtingen en aanmelden bij:

Harry van de Warenburg,
tel. 0345-514358 of via
h.j.m.van.dewarenburg@freeler.nl

Klusjesmannen en -vrouwen dagje op stap

Foto's en tekst door Frans Waroux

Eerder dit jaar spraken de dames en heren van de Klusgroep en de Bibliotheekgroep af om, evenals vorig jaar, een dagje uit te gaan. Nu moet u zich niet voorstellen dat alles uit de kast moet worden gehaald om zo'n dag handen en voeten te geven. Busonderneming Streef komt er absoluut niet aan te pas. Hoewel aanvankelijk hiervoor woensdag 31 mei werd geprikt, bleek later dat een paar mensen op deze dag absoluut niet konden. Woensdag 7 juni werd dus de grote dag.

Om 09.30 uur verzamelen bij de Ketelvink, het startpunt voor een fietstocht binnendoor richting Landgoed Mariënwaerd. Eerder vulde Gonda een paar thermoskannen met koffie voor onderweg. Op het allerlaatste moment moest Ad afzeggen. Ad kan niet fietsen maar heeft de beschikking over een elektrisch aangedreven rolstoel met een ruim bereik, zodat hij normaal gesproken deze tocht gemakkelijk had mee kunnen maken, zij het niet over landweggetjes. Ook Corry Broekhuizen van de Biebgroep moest verstek laten gaan. De avond ervoor was zij ongelukkig komen te vallen en had haar enkel verstuikt. Zij vond dit vreselijk jammer, had zich zeer op de dag verheugd. Dus ook niet mee naar het pannenkoekenrestaurant van het Landgoed waar we tussen de middag, u raadt het al, een pannenkoek zouden gaan eten. Gonda is echter een uiterst creatieve dame. Zij regelde dat Corrie tegen het middaguur met de auto thuis werd opgehaald door Ed, de man van Gonda, en tijdig bij het gezelschap werd afgeleverd. Wim Kievit, een geboren en getogen Mariënwaerdter, was deze dag onze excursieleider en hij deed dat met verve. Via de Rijksstraatweg tot aan de Zeedijk en linksaf bij het bruggetje het veld in. Een prachtige fietstocht richting Beesd, waar we bij een monument een stop maakten om koffie te drinken. We troffen het geweldig met het weer, zo'n graadje of 16-17 en de zon. Na deze stop, waarbij Wim onderweg het gezelschap nog op een

aantal bijzonderheden attent maakte, verder richting Mariënwaerd.

Grote keverorchissen

Bij de ingang van het Parkbos, aan de Linge, opnieuw een stop. Daar voegde de aan haar enkel gehavende Corrie zich even bij het gezelschap en genoot mee van de lieflijk door het landschap stromende Linge. We maakten van daar nog een wandeling door het bos en bewonderden onder meer de volop bloeiende grote keverorchissen. Na deze wandeling nu op de fiets richting De Stapelbakker van de Heerlijkheid Mariënwaerd, waar we onze lunch in de vorm van een pannenkoek zouden gaan gebruiken. Natuurlijk heeft de chauffeur van Corrie ook een pannenkoekje meegeprikt. Dan denk je, op zo maar een woensdagmiddag, op een terras bij een pannenkoekenhuis: "we zullen wel het enige gezelschap zijn". En dan blijken er zomaar vijf of zes tafels bezet te zijn. Heel gezellig, bijzonder smakelijk en ook nog voor een heel schappelijke prijs. Een aanrader voor elke lezer van dit artikel. Vanaf het pannenkoekenhuis fietsten we, via een andere route, terug naar Culemborg. Al met al een heerlijke dag en voldoende energie kunnen bijtanken om er weer een vol jaar tegenaan te gaan. Want klussen blijft een heerlijke bezigheid.

feur van Corrie ook een pannenkoekje meegeprikt. Dan denk je, op zo maar een woensdagmiddag, op een terras bij een pannenkoekenhuis: "we zullen wel het enige gezelschap zijn". En dan blijken er zomaar vijf of zes tafels bezet te zijn. Heel gezellig, bijzonder smakelijk en ook nog voor een heel schappelijke prijs. Een aanrader voor elke lezer van dit artikel. Vanaf het pannenkoekenhuis fietsten we, via een andere route, terug naar Culemborg. Al met al een heerlijke dag en voldoende energie kunnen bijtanken om er weer een vol jaar tegenaan te gaan. Want klussen blijft een heerlijke bezigheid.

Recordaantal ooievaars in Culemborg

door Paul van Veen

Op 23 augustus zat er een groep van ongeveer 230 ooievaars in het werkgebied van de NVWC. Om precies te zijn: ze zaten langs de Oude Hoevense weg tussen Rijksstraatweg en het spoor. Deze groep is de grootste uit de geschiedenis van de Culemborgse vogelwacht. Dat ooievaars opvallende dieren zijn, behoeft geen toelichting. En dat een groep van 230 opvallende vogels gelijk ook heel erg opvallend is, werd die avond duidelijk.

Na een telefoontje van Daniël waren Ellen en ik snel ter plaatse. Argelozе automobilisten haalden de vreemdste capriolen uit om dit natuurfenomeen goed te kunnen aanschouwen. Regelmatig stopten auto's met piepende banden of namen abrupt de bocht om vervolgens met gevaar voor eigen leven hun auto tot stilstand te brengen. Anderen gaven juist weer extra gas om later gewapend met fototoestel terug te keren. Al met al een dynamisch gebeuren. Hoe bijzonder is een dergelijke groep? Het tijdstip in het jaar is niet bijzonder. De wegtrek van vooral jonge ooievaars piekt namelijk in de tweede helft van augustus. De groep bestond voor minimaal de helft uit jonge ooievaars, die onder meer te herkennen zijn aan de donkere poten. Het aantal is wél opmerkelijk hoog. Op "Waarnemingen.nl" is slechts één andere waarneming te vinden van een dergelijke grootte. Dit betreft vrijwel zeker dezelfde groep. Bij Hank in Brabant werd namelijk op 24 augustus een groep van 245 exemplaren gezien. Dit is hemelsbreed 33 km vanaf de Oude Hoevense weg. De route van onze ooievaars is op "Waarnemingen.nl" overigens mooi te volgen. Want op 24 augustus is er boven Leerdam, Gorichem en Almkerk een groep van 130 ooievaars gezien. Dit is respectievelijk 13, 24 en 27 km van de Oude Hoevenseweg. Waar de vogels vandaan komen, is nog niet te zeggen. De Avifauna van Nederland deel 2 geeft aan dat het bij de piek in

de tweede helft van augustus vooral om Nederlandse vogels gaat. Ellen en ik hebben verschillende ringen af kunnen lezen. Deze zijn doorgegeven aan de ringcentrale, dus wellicht in de volgende Hak-al uitsluitel over de vraag waar de ooievaars vandaan komen.

En leidt dit nu tot een babyboom in juni 2007? Wie zal het zeggen...

**Foto's:
Paul van Veen**

Foto: Rias Immink

Mythen en Legenden

door Frans Waroux

Jubileren... leuk, gezellig en ... verrassend

We schrijven 1994-1995. De NVWC was op weg in de richting van het 20-jarig bestaan. Een heuglijk feit waarvoor een heus jubileumjaarprogramma moest worden samengesteld. Voor zover mogelijk zou er elke maand iets bijzonders moeten plaatsvinden en dat heeft ook plaatsgevonden. Een in het oog springend onderdeel was bijvoorbeeld een 24-uurs-marathon-excursieprogramma. Aansluitend vonden in en rondom Culemborg telkens andersoortige excursies plaats met voor mij als hoogtepunt het inventariseren van nachtvlinders in De Zump. Hiervoor was een forse generator beschikbaar die een sterke lamp deed branden achter een groot wit laken. En daar kwamen allerlei vliegende nachtvlinders op af. Ik vond dat bijzonder indrukwekkend.

Het kamp van 1995, la Brenne.

Het andere hoogtepunt was het Jubileumkamp. Allereerst dus de vraag waar we met z'n allen naartoe zouden gaan. Nederland? Te gewoon. Buitenland? Niet zo moeilijk. Want wanneer je niet in Nederland ergens wilt jubileren dan blijft er weinig anders over. Dus aansluitend de vraag: Waar in het buitenland? Na veel vijven en zessen werd een besluit genomen. We gaan naar La Brenne in Frankrijk. Een prachtig mooi natuurgebied

waar iedereen aan zijn trekken kan komen. Er werden enkele campings in het gebied benaderd en er werd een keuze gemaakt. Wim en Adrie Kievit zijn zelfs nog een keer, op weg naar hun dochter, langs geweest. Het werd Camping Municipal in Rosnay. Dat was dus geregeld. Het aantal deelnemers liep gestaag op, waardoor we met een flinke groep op stap zouden gaan. Gelukkig veel deskundigen op allerlei gebied, maar ook heel wat deelnemers die gewoon wilden jubileren en ter plaatse wel zouden zien aan welke activiteiten zij wensten deel te nemen. Dan het vervoer, de huisvesting (want iedereen moet toch wel een dak boven zijn hoofd hebben tijdens de nacht) en de financiën. Ook deze problematiek werd professioneel opgelost. Er werd onder meer een personenvervoerbusje gehuurd en als ik mij goed herinner werd Yme Jan Bosma de kampenningmeester. Een uitstekende training om later het grote werk te kunnen doen. Yme Jan is nu namelijk de penningmeester van de NVWC.

Zoogdierdrollen

En zo kon het gebeuren dat ik in MIJN tent een gastslacer kreeg toegewezen. Gerard van Ruiten. Een dijk van een vent met een fabelachtige kennis van vrijwel alles wat in de natuur voorkomt, met als voorkeur zoogdieren, zoogdiersporen en zoogdierdrollen. Hij was vrijwel als enige in staat met een minuscuul stukje faeces, door er even intensief aan te ruiken en te snuffelen, feilloos te bepalen dat dit afkomstig was van een vrouwtje vos. Merkt u de nuance? Mijn bewondering voor Gerard was zeker in dit opzicht bijna grenzeloos. De dag van vertrek was aangebroken en bij aankomst op de camping hadden de kwartiermakers, o.a. Wim en Adrie Kievit en

Een van de vele Etanges. La Brenne 1995.

Kees en Frida IJdenberg, de cateringtent al opgezet. De maaltijd voor deze eerste avond stond ook al nagenoeg klaar voor gebruik. Het brood voor de volgende dag (Hemelvaartsdag) was door Wim besteld bij de plaatselijke bakker en zouden we de volgende ochtend vroeg komen ophalen. Twintig pains, van die heerlijke, goudkleurige grote jongens. Gerard en ik hebben eerst een leuk plekje opgezocht en zijn onze tent op gaan zetten. Mooi groen tentje met een voorstukje waar onze spullen stonden en drie slaapplekken waar we met z'n tweeën ruim in konden liggen. Ik zeg met nadruk liggen, want slapen is een heel ander werkwoord. Na het fantastisch gezellig samen eten en later wat wandelen en ontdekken in de directe omgeving van de camping waren we het over één ding eens. We waren in een fantastische omgeving terecht gekomen zeker toen we opeens de hop hoorden en ook de boomkikkertjes lieten horen dat zij hier woonden.

Snurken en plassen

We gingen onze eerste nacht tegemoet. In een slaapzak met een andere vent naast je. We wensten elkaar een goede nacht toe en namen de slaaphouding aan. Ik heb persoonlijk weinig problemen om de slaap te pakken, dus ik was vrij vlot vertrokken in de richting van een andere wereld. Totdat ik in ene ruw bij mijn arm werd gepakt. Ik kwam schielijk omhoog, ervan overtuigd dat er zich iets van een ramp had voltrokken, maar het was Gerard die de slaap niet kon vat-

ten omdat ik, verblijvend in die andere wereld, vredig lag te snurken. Even later werd ik weer wakker en kroop Gerard half over mij heen de tent uit. Even plassen. Terug de tent in, nu over de andere helft. Weer werd ik wakker gemaakt nu weer omdat mijn sonore geluid Gerard uit zijn slaap hield. Goed een uur verder moest Gerard wederom plassen, afijn u kent de procedure en ook het geluid van open en dicht ritsende ritsen waar zo'n tent vol mee zit. Gerard is er daarna nog twee keer uitgegaan en ik was door al dat wakker worden 's morgens om 07.00 uur niet in een al te goede conditie, evenals Gerard. We gingen heerlijk ontbijten en Frans stokbrood smaakt uitzonderlijk lekker, zeker zo'n eerste dag. Er werd flink geconsumeerd en wel zodanig dat alle twintig stokbroden al direct bij het petit-dejeuner verorberd waren. Wim is direct na het ontbijt weer naar de bakker gegaan om er voor de lunch nog zestien te gaan halen. Gezonde lucht, een hoop jongelui en gezamenlijk eten, verhogen altijd de eetlust.

Een van de vogelexcursies. La Brenne 1995.

Kortstondige nachtrelatie

De tweede nacht verliep niet heel veel anders dan de eerste nacht. Ik snurken, Gerard met regelmaat even plassen. Na twee nachten voel je je dubbel ongelukkig. Slecht slapen en heel vaak wakker. Zo kon het gebeuren dat Gerard toch zijn ervaringen tijdens het nachtelijk verblijf even terloops bij zijn tweede moeder, Adrie Kievit, ter sprake bracht. En zo u Adrie nog niet kent, dat is iemand die altijd voor iedereen al het goede wil. Dus komt even later Adrie bij mij. "Het slapen gaat bij jullie, hoor ik van Gerard, niet echt geweldig?" Dat kun je wel stellen, was mijn antwoord. "Ik heb een idee", zei Adrie. En dan moet je heel goed oppassen. "Als jij nu eens vannacht in het huurbusje gaat slapen op zo'n bank, dan heb je kans dat je allebei wat beter kunt slapen". Ik zeg tegen Adrie dat zo iets wel aardig klinkt maar dat die groene tent waar wij in slapen van mij is en dat wanneer Gerard wat moeilijkheden heeft om de slaap te pakken, hij dan maar beter zelf in de bus kan gaan slapen. Adrie zei nog zo iets als dat Gerard een stuk groter was dan ik waardoor ik beter op zo'n bank zou passen. We hebben daarna en ook de volgende nachten als grote kerels de moeilijkheden onder ogen gezien, ons wat aangepast en onze kortstondige nachtrelatie manmoedig tot aan het einde van het jubileumkamp volbracht. Gelukkig heeft dit jubileumkamp niets afgedaan aan onze vriendschap. Binnenkort gaan we de familie Van Ruiten met een bezoek vereren.

Tip: Camping Municipale in Rosnay is een mooie, goed geoutilleerde en rustig gelegen camping in een werkelijk schitterende omgeving. Een bezoek brengen aan deze streek is beslist de moeite waard wanneer u van mooie natuur houdt.

Een Europese moerasschildpad wordt charmant gefotografeerd. La Brenne 1995.

**Foto's:
Wim Kievit**

Ieder NVWC-lid heeft ongetwijfeld wel eens iets meegemaakt dat in de loop der jaren is uitgegroeid tot een anekdote. Wij zijn zeer benieuwd naar dergelijke verhalen en hopen er zoveel mogelijk vast te leggen in de Hak-al. Alleen op die manier gaan dergelijke anekdotes, maar ook de namen van de betrokkenen, niet verloren. Heeft u ook een verhaal dat goed past in deze rubriek, laat het ons weten. U kunt uw 'Mythen en Legendes' -hoe kort of lang ze ook zijn- sturen naar redactie@NVWC.nl, of naar het redactieadres: Cocky de Groot, Valeriaan 49, 4102 VG, Culemborg.

Green Rangers Culemborg

Zoals aangekondigd in de laatste Hakal zijn Monica en Gerdit na de zomervakantie echt gestopt met de begeleiding van de Green Rangers. In de tussentijd is er druk gezocht naar vervanging. Het is uiteindelijk gelukt om in ieder geval één persoon bereid te vinden om de Jeugdgroep structureel door te zetten, Wiel Rutten. Aangezien de begeleiding van zo'n grote club kinderen en de organisatie van de activiteiten flink wat creativiteit en energie vergt, zijn we nog steeds op zoek naar een tweede persoon die samen met Wiel deze verantwoordelijkheid op zich neemt. Dus...laat wat van je horen! Ook als je af en toe maar tijd hebt om mee te gaan, zouden we dat graag horen. Verder op deze jeugdpagina een kort verslag van de twee activiteiten voor de zomervakantie geschreven door Gerdit. En een kennismaking met Wiel Rutten.

Even smeren.

OPROEP:

GEZOCHT JEUGDLEIDING (M/V)

- Hou je van de natuur en vind je het leuk om met kinderen te werken?
- Heb je eens in de drie weken een zaterdagochtend vrij?
- Heb je zin om met een enthousiaste groep kinderen af en toe op de fiets te springen?
- Kan je goed organiseren en regelen?

Mail Wiel Rutten: NVWC@wielrutten.nl of bel 0345-510064

A-team, Siegfried, Casper en Bart.

Zwerfvuil en afscheid

Zaterdag 1 juli was de laatste activiteit voor de zomervakantie en ook de laatste activiteit van Monica en mij als vaste leiding van de Green Rangers. Die dag zijn we naar "onze" Baarsemwaard getrokken om zwerfvuil te verzamelen. We hadden verwacht dat er heel wat troep op de strandjes zou liggen aangezien het die maand erg mooi weer was geweest. Maar nee, het viel heel erg mee! Blijkbaar zijn er toch mensen die hun eigen troep (en misschien ook die van anderen) mee naar huis nemen. Dus er bleef genoeg tijd over om een afscheidspicknick te houden en om lekker op de strandjes te spelen. Toen we terug kwamen op de Ketelvink werden wij verrast door de kinderen, we werden namelijk overspoeld door bedankjes, cadeautjes en tekeningen!!

Bij deze, willen we (Monica en Gerdit) iedereen bedanken. Vooral de kinderen natuurlijk, voor al hun enthousiasme en leuke momenten. De ouders, die ons regelmatig hebben geholpen en voor hun flexibiliteit als er weer eens wat geschoven werd. Maar ook alle mensen die ons de afgelopen 2 jaar met "raad en daad" hebben bijgestaan, die ons geholpen hebben om gedurende die jaren elke keer weer leuke activiteiten neer te zetten.

Bedankt allemaal!!

Zand en water, altijd leuk.

Libellen

Zaterdag 24 juni was het een zeer warme zomermiddag met volop zon. Een perfecte dag om op zoek te gaan naar juffers en libellen. Juist met dat warme weer zijn deze insecten zeer actief. Karin Verspuy van de insectenwerkgroep had een aantal mooie locaties uitgezocht waar we op ons gemak juffers konden vangen en bekijken. De libellen waren heel wat moeilijker, die waren druk op jacht boven het water en zaten geen moment stil. Een aantal kinderen had zich geïnstalleerd op een bruggetje om op het juiste moment toe te slaan met het net. Maar de libellen hebben blijkbaar zulke goede ogen dat ze zich niet lieten vangen... Ach, de libellen waren vliegend eigenlijk ook wel goed te zien en zodoende konden we ze toch op naam brengen.

Hanna wil de juffers mee naar huis nemen.

Libellen vangen valt niet mee.

Korte kennismaking met Wiel Rutten:

Voor de vakantie werd ik door Gonda benaderd of de organisatie van de jeugdgroep iets voor mij zou zijn. Ik had haar eerder het volgende verhaal verteld: "Mijn vader was leraar op de lagere school in ons dorp, en greep elke gelegenheid aan om met de hele klas de natuur in te gaan, ondanks het feit dat indertijd, jaren '60, dit door de schoolinspectie absoluut niet toegestaan werd. Hij heeft dit jarenlang vol kunnen houden tot dat het hem te heet onder de voeten werd. Blijkbaar behoorde 'het leren omgaan met de natuur' indertijd niet tot de opvoeding, iets wat mijn vader niet kon accepteren en

waar nu nog menig dorpsbewoner met plezier aan terugdenkt." Die liefde voor de natuur heb ik van hem overgenomen, maar al die wetenswaardigheden die ik indertijd van hem heb geleerd ben ik helaas weer kwijt. Mijn huidige werk als bouwkundige heeft eigenlijk niet zoveel met de natuur te maken, ofschoon de bouwprojecten waar ik aan werk nagenoeg allen in de bio-ecologische richting vallen. Dat wil zeggen, bouwen met zoveel mogelijk natuurlijke materialen en met zorg voor de natuur, zoals in Culemborg de wijk Eva-Lanxmeer, waar ik dan ook met veel plezier woon en werk. Mijn eerste bijeenkomst met de jeugdgroep zit er alweer op. Het ging over slakken. Hierbij kon Annette van Berkel aan de hand van de door de jeugd gezochte slakken allerlei uitleg geven, en de jeugd uitdagen om tot logische antwoorden te komen over waarom zus en waarom zo. Deze eerste keer was er nog geen vrijwilliger als vervanging van Monica, wat bij de meeste jeugdexcursies wel nodig blijkt te zijn. Dus bij deze tevens een oproep om zich aan te melden als jeugdleider tijdens de bijeenkomsten van de Green Rangers.

Dode stink krab.

Wiel Rutten
Mail : NVWC@wielrutten.nl
of bel 0345 - 510064

Sprinkhanen en Sprinkhanen

door Annette van Berkel

Op woensdag 30 augustus hield de insectenwerkgroep een introductieavond over sprinkhanen. Deze avond vond zaterdagmiddag 2 september zijn vervolg in een excursie in de Baarsemwaard.

Tineke de Groot, sprinkhanenkenner uit Utrecht, vertelde zeer boeiend over het leven van sprinkhanen. De vijftien geïnteresseerden kwamen erg leuke dingen te weten. Zij hoorden over langsprietten, kortsprietten en niet te vergeten de doortjes. Bij de langsprietten hebben de dames een lange legboor die sabelvormig is. Deze sprinkhanen heten ook wel sabelsprinkhanen. De kortsprietwifjes hebben een telescopisch uitschuifbaar achterste met eilegkleppen, waardoor ze hun eitjes een eind de grond in kunnen leggen. Alle sprinkhanen overwinteren als ei (daardoor kunnen ze goed tegen overstromingen), behalve de doortjes. Die doen het als volwassen bestje. En dan hun zang. Sprinkhaanmannen lokken net als vogels wifjes door te zingen. Dat doen ze door een soort dik haakje (op de ene vleugel) over een kammetje (op de andere vleugel of op de poten) te halen. En wifjes (en andere mannetjes) horen dat met hun oren in... hun voorpoten (langsprietten) of het achterlijf (kortsprietten of veldsprinkhanen). Tineke ging in de tweede helft van de avond uitgebreid in op alle rond Culemborg voorkomende soorten.

Kustsprinkhaan. Foto: Kars Veling

Doortje. Foto: Kars Veling.

Bramensprinkhaan. Foto: Kars Veling.

Bruin sprinkhaan. Foto: Wim Kievit.

Sprinkhanenexcursie

De sprinkhanenexcursie bofte met het weer. Het was droog en niet echt koud. Soms zelfs een haast waterig zonnetje. Rob van de Haterd kent de soorten op geluid en hoort ze ook nog allemaal. Als je gehoor in de hoge tonen wat minder wordt (als je wat ouder wordt dus), wordt dat een probleem. Zo hoorden de meeste excursiegangers de greppelsprinkhaan, de bramensprinkhaan, de grote groene sabelsprinkhaan, de kustsprinkhaan en de Ratelaar. De laatste twee soorten werden ook gezien. Problematischer werd het spitskopje. Maar daar bracht de batdetector uitkomst (Annette had die bij zich, want die kan geen enkele sprinkhaan meer zo horen). Door dit apparaat was ook de struiksprinkhaan te horen. Deze soort zingt niet, maar trommelt op blaadjes. Rob ving op de uitkijkpost op wat dood gras ook nog een zeggedoortje. Daarmee leverde de excursie ondanks het matige weer toch acht soorten sprinkhanen op. Een leuk extraatje was de vondst van een wespspin.

Waargenomen tijdens de excursie in de Baarsemwaard

Struiksprinkhaan	(met batdetector gehoord)
Bramensprinkhaan	(gehoord)
Greppelsprinkhaan	(gehoord)
Grote groene sabelsprinkhaan	(gehoord)
Gewoon spitskopje	(gehoord)
Kustsprinkhaan	(gezien en gehoord)
Bruine sprinkhaan (mannetje)	(gezien en gehoord)
Ratelaar	(gezien en gehoord)
Doortje	(gezien)

Wespenspin. Foto: Wim Kievit.

Wat horen we nu...? Foto: Wim Kievit.

Berenklauw. Foto: Wim Kievit.

Watermunt. Foto: Wim Kievit.

Dilemma's in de polder

door Eric Schuurman

De natuur is weerbarstig als je met menselijke maatstaven van goed en kwaad wilt oordelen. Is wat we als natuurlijk ervaren wel zo mooi en goed? Zo'n twintig jaar geleden wemelde het in het voorjaar van de tureluurs, grutto's en hazen in de uiterwaarden van de Beusichemse Waard. Langzamerhand werd dit minder en minder en de eerste jaren van dit nieuwe millennium zag je nog maar een enkele van deze bodembroeders (haasjes inbegrepen). Nu – zomer van 2006 – blijkt de populatie zich opvallend te herstellen. Vooral de tureluurs en de hazen. De grutto's blijven nog een beetje achter.

Veelal zijn er meerdere oorzaken die bijdragen aan dynamiek in de natuur. Vaak is het allemaal ook niet zo duidelijk en zijn analyses gebaseerd op aannames, die weer gebaseerd zijn op waarschijnlijkheden. Bij toeval hoorde ik dat er de afgelopen winter veertien (!) vossen geschoten zijn in de uiterwaarden tussen Culemborg en Beusichem. Dat is heel wat. De vele vossenwaarnemingen waren voor de provincie Gelderland reden dispensatie voor jacht te verlenen tot 2010. Zijn het dan toch de vossen geweest die de tureluur- en gruttonesten uithaalden en de jonge haasjes aan de jongen in hun burchten voerden? Op zondagochtend in "Vroege vogels" werd onlangs verslag gedaan van rotganzenonderzoek. De Wageningse onderzoeker vertelde dat in Siberië in lemmingrijke jaren de rotganzen verspreid broeden. Ze hoeven dan niet bang te zijn voor de vossen. Die eten vooral lemmingen als makkelijke prooi. In lemmingarme jaren broeden de rotganzen geconcentreerd, dichtbij broedende sneeuwuilen. Zo zoeken ze bescherming onder de vleugels van deze natuurlijke vijand van de vos.

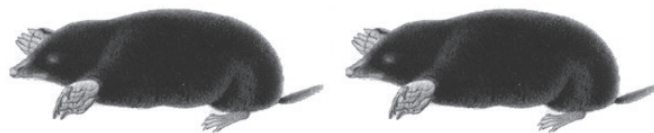
Vegetariër

Ik ben, als vegetariër, niet direct voorstander van jacht. Mensen zijn alleseters (omnivoren). Dat laat dus ruimte voor eigen keuzes. We kunnen ervoor kiezen voor ons voedsel geen dieren te doden. Maar toch... hoe zit het eigenlijk met natuurlijke vijanden? Heeft de vos dan niet alleen de mens als vijand? De dierenwereld bestaat toch uit ketens, waarin een hogere laag de lagere oppeuzelt. En wat te denken van dat mooie kleine salamandertje op de rand van de vijver en die merel die daarop dook en het in vliegende vaart afvoerde naar zijn nest waar de jongen luidruchtig piepten?

Of mijn mollen: als ik ergens de pest aan heb dan zijn het wel die grasveld mollende mollen. Zo legde ik in mijn groentetuin een nieuw bedje aardbeien aan. Natuurlijk na eerst flink compost in te spitten. In goede tuincompost wemelt

het van de wormen. Dat hadden die mollen heel snel in de gaten, gevolg een wirwar van gangen en aardbeiplanten die met hun wortels in de lucht hangen en niet aanslaan. Wat te doen? Nog niemand heeft mij een vriendelijke methode aan de hand gedaan om mollen te vangen ("om ze dan aan de andere kant van de Lek weer los te laten, dacht ik zo"). Dus dan toch maar als menselijke predator klemmen gezet. Recent heb ik nummer zes gevangen.

Toch doe ik zelf maar niet mee aan dat oerproces van eten (en gegeten worden), ook al zitten we als mens veilig bovenin de keten. Ik blijf vegetariër, want op de achtergrond snuif ik toch de kwade reuk op van die mammoet bio-industrie met zijn jaarlijkse omzet van meer dan 10 miljoen varkens en 100 miljoen kippen. En mijn cholesterolgehalte houd ik zo ook nog op een mooi laag niveau!

Het is een lastig gedoe als je met menselijke maatstaven van goed en kwaad zou willen oordelen en het vraagt om keuzen in lastige dilemma's. En die vossen..... het zijn ook zulke mooie dieren!

Vogels kijken op verzoek

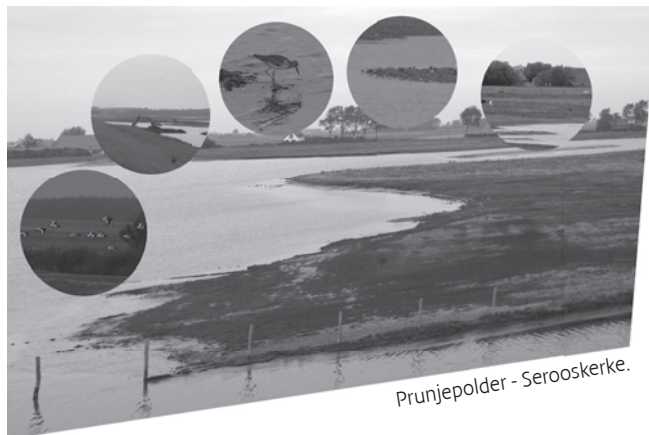
Vogelexcursie Prunjepolder

door Ruud Post

Op 23 september j.l. vertrokken wij, vijf man sterk, vanaf de Ketelvink naar Zeeland met een nieuw doel. Pleisterende plevieren en steltlopers te gaan zien. In het kader van het Plan Tureluur zijn er verschillende binnendijkse natuurontwikkelingsgebieden aangelegd, waar de vogels met hoogwater overtijen. Eén van deze gebieden is de Prunjepolder bij Serooskerke op Schouwen. Van horen zeggen waren er zeearenden gemeld in de buurt van de vogelhut bij de Ventjagersplaten. Terloops bezochten wij deze hut. Al tijdens het parkeren van de auto's bij de vogelhut werden wij direct verblijd met het zien van een vlucht van zo'n 20 lepelaars. In de vogelhut zelf, was er veel te zien. Krooneend, casarca, zeearend, bruine kiekendief en het hele starterspakket eenden en ganzen. Een locale vogelaar meldde ons dat hij voor onzekomst een grote stern had gezien. "Dat is nou een nadeel van zo'n vogelhut, hé", constateerde Gerrit Jan "je zicht is te beperkt". De kans is groot dat die grote stern nu boven ons aan het jagen is, maar het dak belemmert ons gezichtsveld. Daar had Gerrit Jan wel een punt, maar ondertussen regende het behoorlijk. In mijn gedachten, citeerde ik een bekende Nederlander: "Ieder voordeel heeft zijn nadeel".

Na de vogelhut ging de tocht verder richting Scherpenissepolder op Tholen. Het blijkt een pracht moment in deze tijd van het jaar om plevieren te gaan kijken. De hele dag keek je werkelijk je ogen uit. Niets was te dol. Bonte strandloper, krombekstrandloper, kleine strandloper tussen de bontbekplevieren door. Kempahaan net zo makkelijk naast de groenpoot ruiter. Natuurlijk, de scholekster ontbrak niet, net als de wulp. Opvallend daarbij de grote hoeveelheid kluten die wij door de dag heen gezien hebben. Theo had meegekregen dat er in de buurt van Bruinisse geoorde futen gezien waren. Als een GPS leidde Theo de excursie door Bruinisse naar de vermeende plek. Niet één kuif duiker liet zich zien, maar werkelijk meer dan honderd!. Verder aan de ander kant van het eiland, langs de Grevelingendam, zilverplevieren, brandganzen, veel wulpen, tureluurs en ook rosse grutto's. En tenslotte de Prunjepolder. Het oranje zeekraal kleurde de polder wat op. Duidelijk een natuurlandschap in wording. Zoals verwacht lieten de eerder genoemde steltlopers en plevieren zich (weer) zien. Tijdens ons verblijf vlogen vele, grote groepen de polder binnen om te gaan pleisteren. Een melding van zwartkopmeeuw deed de eerder groep nog langer blijven en pas nadat hij door een ieder goed gezien was, trok de groep de Prunjepolder verder in. De polder is behoorlijk groot te noemen en persoonlijk ben ik ook erg benieuwd over een paar jaar naar het resultaat, wanneer de graafmachines verdwenen zijn en de pioniersplanten en dieren hun plek hebben gevonden. Het werd al laat en daar de maag nog even gevuld moest worden voordat de terugtocht naar Culemborg aangevangen werd, kwam het besluit even langs de Brouwersdam te gaan om een patatje te scoren. Terwijl de patatboer zijn werk deed werd de Noordzee afgespeurd naar niets! De zee bleek leeg. Langs de kustlijn wel mooi de vier leeftijdsgroepen van de zilverbmeeuwen in beeld maar dat was het dan ook wel. Onder een genoege zonnetje werd de patat soldaat gemaakt terwijl, als was het op verzoek, argeloos drie grote sterns jagend langs ons gezichtsveld voorbij trokken. Een mooiere afsluiting van deze excursie leek niet meer mogelijk. De Prunjepolder, een natuurgebied met veel potentie, zal zeker in de komende jaren nog wel vaker op de agenda komen te staan. Voor uitgebreide vogelsoortenlijst, zie www.nvwc.nl.

Plan Tureluur

In 1991 presenteerde de Zeeuwse Milieufederatie het Plan Tureluur, een natuurontwikkelingsproject van ongekeerde omvang en met hoge ambities. Aanleiding tot het plan was de afname van de schorren en het intergetijdengebied door de bouw van de stormvloedkering, de Philipsdam en de Oosterschelde. Hierdoor is de Oosterschelde kleiner geworden en in zo'n kleine Oosterschelde is het natuurlijk dringen geblazen.

Voor het Plan Tureluur werden rond de Oosterschelde 44 gebieden geselecteerd waar een groep deskundigen van natuurbeschermingsorganisaties en overheden goede mogelijkheden zag voor natuurontwikkeling.

Buitendijks wil het Plan Tureluur proberen de afname in het areaal schorren te compenseren en duinen te ontwikkelen. Binnendijks kunnen met behulp van bulldozers en verhoging van het waterpeil moerassen gecreëerd worden, zowel brakke of zoute moerassen in de lager gelegen gebieden als zoete op hogere locaties.

Inlagen en karrevelden aan de zuidkust van Schouwen

In de zuidkust van Schouwen komen inlagen en karrevelden voor. Dit zijn laaggelegen, vochtige graslanden die deels onder water staan. Op plaatsen waar de zeedijk onbetrouwbaar was, werd een binnendijk aangelegd. Tussen deze 'inlaagdijk' en de zeedijk liggen de zogeheten inlagen die rijk zijn aan planten en vogels. De karrevelden zijn ontstaan door afgravingen achter de zeedijk om deze dijk te versterken; met de klei uit de inlagen werd de inlaagdijk aangelegd. Zeewater kwelt onder de zeedijk door. Hierdoor groeien in het gebied zoutminnende planten zoals kweldergras en zilte schijnspurrie. Zeekraal kleurt de inlagen in het najaar rood. De inlagen vormen een vluchtplaats voor steltlopers die hun voedsel zoeken op de slikken van de Oosterschelde.

(bron; <http://members.lycos.nl/voorhaar/Htm/Tureluur-main.htm>)

Foto's:
Ruud Post

Goed gezien!

Begin juli zat ik thuis op de bank, net uit het ziekenhuis na een blindedarmoperatie. De geplande vogelreis naar exotische oorden kon daarom ook niet doorgaan. Maar gelukkig hoefden we in Zoelmond voor exotische vogels niet ver weg. Op de avond van 6 juli kwamen er drie pauwen aanvliegen, die in de kersenboom van de burens neerstreken en daar overnachtten. De volgende dag hingen ze nog wat rond in de Dorpsstraat, waar ze bij verschillende NVWC-leden langs gingen. Ze brachten een bezoek aan de familie De Rooij. En ze foerageerden ook in onze eigen achtertuin (zie foto). Het blijft onduidelijk waar ze vandaan kwamen en waar ze naartoe zijn gegaan, want na de zevende juli heb ik ze niet meer gezien. Maar een vreemde verschijning was het wel!

Pauwen. Foto: Ellen Geleedst.

Ellen Geleedst

De komst van de digitale camera heeft het voor velen gemakkelijker gemaakt goede foto's te maken. De redactie krijgt dan ook vaker dan voorheen leuke natuurfoto's van leden opgestuurd, die een bijzondere soort, een leuk fenomeen of wat dan ook hebben vastgelegd. Dit heeft ons doen besluiten een rubriek in het leven te roepen, met de naam "Goed gezien!". Daarvoor ontvangen wij graag interessante foto's met een stukje begeleidende tekst. Stuur dus in die foto's, maar vergeet er niet bij te vermelden waarom het zo bijzonder is wat we te zien krijgen.

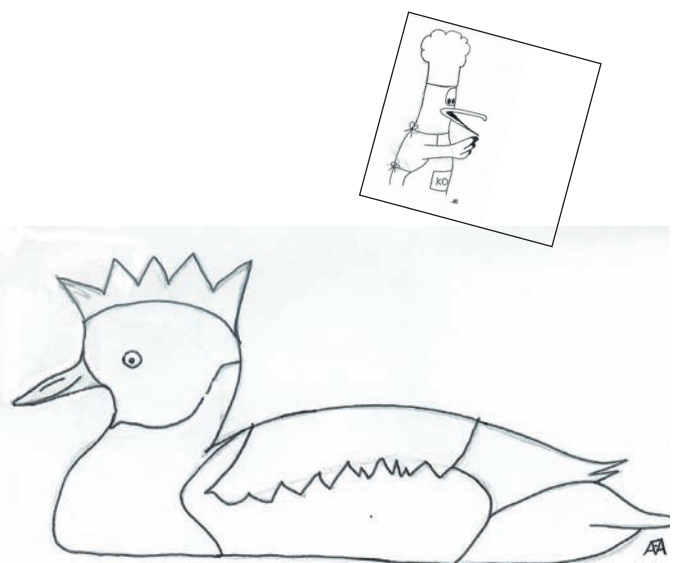

Mysterybird

door Arwen Altenburg

De keer tekende Arwen een vogel die zich zelden laat zien in het NVWC-werkgebied. En dat is jammer, want het is een schitterende vogel. Met name de mannetjes zijn een lust voor het oog.

Oplissing vorige keer: Kokmeeuw

Van alvers, grondels en snepen

Verslag van de visexcursie op 9 september 2006

door Wim Rubers

Wat was er nou mooier dan om als kind met een netje aan de slootkant in het water te scheppen op zoek naar allerlei onbekende beestjes en visjes? Salamanders natuurlijk en stekelbaarsjes. Je had zo je favoriete plek waar ze veel zaten en in een glazen pot ging de vangst mee naar huis. Als je geluk had, was wel er een oud aquarium en kon je ze daarin los laten. In zo'n oud aquarium ging een nieuwe wereld voor je open. Salamanders, libellenlarven, bloedzuigers, waterkevers alles ging erin al was het lang niet makkelijk om een en ander lang in leven te houden. Maar echte wilde vissen (niet die slome goudvissen daar haalden we onze neus voor op) dat was toch wel het mooiste. Het aquarium is tegenwoordig bijna overal opgedoekt, tuinvijvers zijn er voor in de plaats gekomen maar ook daarin valt nog steeds veel te beleven.

Van het onderwaterleven krijg je op latere leeftijd meestal weinig meer te zien en levende zoetwatervissen al helemaal niet, tenzij je sportvisser bent. De belangstelling blijft echter vaak nog wel bestaan, dat bleek wel uit de overweldigende opkomst voor de excursie van vorig jaar. De soortenkennis van sportvissers is meestal niet al te groot en de rest weet alleen vage-lijk dat er in een sloot voorntjes, blikjes, brasems en baarsjes zitten, maar men heeft er geen notie van dat er nog veel meer vissoorten zijn. Daar nu wordt op de vissenexcursie van de NVWC wat aan gedaan. Daar kunnen vragen beantwoord worden als: Wat zit er zoal in de Lek? En hoe kan je een winde van een blankvoorn onderscheiden? Vragen waar beter gereedschap voor nodig is dan een gewone hengel en waar ook personen voor nodig zijn met de juiste gespecialiseerde kennis.

Buitenmodel schepnetten

Maar terzake. Wat rustiger dan vorig jaar maar toch met een groep van zo'n twintig belangstellenden (waaronder veel jeugd) genoten we van een prachtige zaterdagochtend aan de Lek. We trokken vanaf het beeldje op de dijk de Baarsemwaard in op zoek naar vis. Berrie Lucas en zijn oud-collega van

de OVB Gerard de Laak, beiden gereputeerde vissenkenners, hadden professioneel vistuig aan laten rukken zoals twee buitenmodel schepnetten en een zogenaamde zegen, een lang net met drijvers aan de bovenrand en lood aan de onderrand. Verder kregen we van hen steeds uitvoerig uitleg over de le-

venswijze en de ecologie van de diverse soorten. Een glazen bak, een zogenaamd cuvet, bleek ideaal te zijn om de determinatiekenmerken van de gevangen vissen te kunnen bekijken. Het gaat daarbij vaak om kenmerken als de stand van de bek en de vorm van de achterrand van de vinnen. Er werden zestien vissoorten boven water gehaald waaronder enkele zeldzame. In de Baarsemwaard werden drie habitats bemonsterd. Ten eerste de recent gegraven inham die in open verbinding staat met de Lek en die we gemakshalve de lagune zullen noemen. Dan aan de andere kant van het dijke de strang, een dode rivierarm die alleen bij hoog water contact met de rivier heeft. Het waterpeil van de strang kan wel via een duiker met een klep gereguleerd worden maar er kunnen normaal geen vissen naar binnen. Verder natuurlijk de rivier zelf en tenslotte als contrast nog een vierde habitat, namelijk een binnendijks water waarvoor Berrie een mooi slootje aan de rand van de wijk Parijsch uitgezocht had.

Zeldzaamheden

Opvallend was het verschil in soortensamenstelling van de vier watertypen die we bemonsterden. In de lagune vingen we vooral alver en winde en een enkele karper en roofblei. In de strang zat veel pos, baars en brasem. In de Lek vingen

Sneep (of serpeling).

we veel winde en blankvoorn en zo-
waar een zeldzame
serpeling (of mis-
chien toch sneep,
eveneens zeld-
zaam). In het bin-
nendijkse slootje
zwommen weer
heel andere soor-
ten zoals zeelt,
kleine modderkruip-

per en zeldzaamheden als vetje en bittervoorn. De alver is een klein (tot ca. 15 cm.) slank zilverig visje en heeft een voorkeur voor plekken met veel stroom. Er schijnt eind 19e eeuw veel op gevestigd te zijn, speciaal voor de schubben. Deze werden geschaapt en daar werden toen kunstparels van gemaakt. De pos, wij noemden hem vroeger schele pos vanwege de eigenaardige stand van de ogen, zwemt nou juist weer liever in wat rustiger water. Als jochie vingen we ze vroeger in de IJssel en het IJsselmeer maar nooit in de Rijn. Tegenwoordig zwemmen ze dus ook veelvuldig hier. De roofblei zwemt graag in scholen van blankvoorn en winde. Het is ook een vrij smalle zilverige vis maar wordt veel groter dan de alver. De roofblei is vrij recent in Nederland verschenen, aanvankelijk ontsnapt uit kweekvijvers in Duitsland en oorspronkelijk afkomstig uit Oost-Europa. Met de sneep ging het lange tijd slecht, hij foerageert graag in schoon water op grindbanken. De vis die ter discussie staat, werd inderdaad gevangen op een plek met veel grind. De sneep profiteert van de beter wordende waterkwaliteit op de rivier. De serpeling herstelt zich niet zo makkelijk en gaat tegenwoordig erg achteruit, ik geloof dat de oorzaak daarvan

Witvingrondel.

Kleine modderkruiper.

Winde.

niet precies duidelijk is. Het vetje is een onbekend klein (tot ca. 12cm) visje dat in scholen zwemt in kleine wateren. Net als het stekelbaarsje bewaakt het mannetje de afgezette eitjes en zorgt voor vers water door met de staart te wapperen (broedzorg).

Beroemde vis

De bittervoorn is een beroemde vis die vroeger in alle schoolboekjes stond vanwege z'n speciale voortplanting. Het vrouwtje krijgt in de paartijd een lange legbuis waarmee ze haar eitjes in de schelp, de zogenaamde mantelholte, van een levende zwanenmossel of schildermossel legt. Ook de larven blijven daar nog even, lekker beschermt dus tegen allerlei onge-

dierte. De mossel bewaakt als het ware het jongbroed. Bittervoortjes zijn goed te herkennen aan de blauwe zijstreep. Van enkele soorten heb ik foto's gemaakt en die op waarneming.nl gezet. Ik heb daar ook reacties op gekregen. Ten eerste van mensen die het jammer vonden dat ze het gemist hadden maar ook een verrassende reactie op een foto van een in de lagune gevangen riviergrondel. Twee viskenneren zijn er van overtuigd dat het de witvingrondel (*Gobio albipinnatus*) betreft. Volgens hen pas één keer met zekerheid in Nederland waargenomen. Volgens onze eigen viskenner van de NVWC Theo de Jong is dit alweer achterhaald. Hij schat dat deze soort inmiddels de status van vrij algemeen heeft. Zo snel gaat het met de nieuwkomers op de Lek. De witvingrondel is oorspronkelijk afkomstig uit het Donau-gebied in Oost-Europa en heeft zich dankzij de nieuwe Donau-Rijn verbinding in onze richting uit kunnen breiden.

Vetje.

Berrie met roofblei.

Soortenlijst:

alver -lagune-
winde -lagune, rivier-
blankvoorn -lagune, rivier, strang,
sloot-
witvingrondel -lagune-
karpers -lagune-
pos -strang-
roofblei -lagune-
3-doornige stekelbaars -lagune,
strang, sloot-
brasem -strang, sloot-
baars -strang-
serpeling -rivier-
(voorlopig oordeel, discussie
sneep/serpeling loopt nog)
bittervoorn -sloot-
zeelt -sloot-
vetje -sloot-
kolblei -sloot-
kleine modderkruiper -sloot-

Overige vangsten:

chinese wolhandkrab -rivier-
bootsmannetje -strang, sloot-
libellenlarve indet. -sloot-
waterschorpioen -strang-
platte zwemwants
(*Ilyocoris cimicoides*) -lagune, sloot-
larve noordelijke
kameleonwapenvlieg (*Stratiomys
singularior*) -sloot-

Foto's:
Wim Rubers

Vogels uit het NVWC-gebied

Waarneming van juni t/m augustus 2006

door Jouke Altenburg

De temperaturen liggen op zomerse waarden nu de herfst volgens de kalender is aangebroken. De vogeltrek is echter al weer op gang gekomen. Vooral de vogelsoorten die de Sahara over moeten, maken aanstalten. De grutto's zijn vertrokken naar de delta (Zeeland, Waddenzee) om daar op te vetten voor hun trek. Natuurlijk blijven sommige vogelsoorten met mooi weer hangen, maar de trek is van half september tot halfoctober op zijn hoogtepunt. Geniet ervan en kom eens kijken op onze Telpost (elke zaterdagochtend), bijvoorbeeld tijdens de open trektelochtend van 7 oktober.

Vogelsoort van de maand juni		huiszwaluw
20 juni	Berry Lucas	Boomkikkerstraat

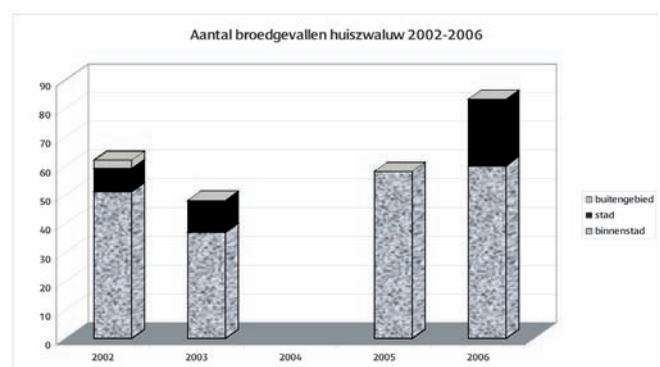
In de nieuwbouwwijk Parijsch zijn de witgeverfde dakoverstekken in het meest recent gebouwde deel erg geschikt voor huiszwaluwen. Dus daar was het wachten op. De afgelopen weken al verschillende huiszwaluwen gezien die interesse leken te hebben. In ieder geval is er één nest in aanbouw in de Boomkikkerstraat, maar gezien de permanente aanwezigheid van een zestal zwaluwen kunnen er her en der meer beginnende nesten zijn. Klei voor de bouw werd de afgelopen weken gezocht in de "lagune" in de Baarsemwaard. Dat belooft wat voor de toekomst, want het gaat in de wijk om honderden geschikte nestelplekken en dat dicht tegen de Lek en de uiterwaarden (voedselgebied) aan." (Berry Lucas)

Huiszwaluwen staan op de Rode Lijst: een lijst met bedreigde vogelsoorten, die extra bescherming genieten. De huiszwaluw staat op de lijst omdat de soort hard achteruit is gegaan. Wanneer de tellingen van 1966-1969 en 1998-2000 met elkaar worden vergeleken valt een achteruitgang te constateren van ruim 60%. Ook voor het Rivierengebied wordt sinds 1989 een significante afname geconstateerd (ANB).

De huiszwaluwen worden al vele jaren in Culemborg geteld door Arjan Brenkman. 'Onze' huiszwaluwen zijn vooral in de binnenstad te vinden. Sinds de dijkverzwaring en de natuurontwikkeling in de westelijke uiterwaarden (Baarsemwaard en Goilberdingerwaard) valt in Culemborg een bescheiden vooruitgang te zien. De Culemborgse populatie is nog wel gevoelig voor verstoringen door (terecht) huisonderhoud, zoals het verven van dakoverstekken.

Toch zijn het negatieve landelijke beeld en de positieve ontwikkeling in ons werkgebied goed met elkaar te combineren. De landelijke achteruitgang van de huiszwaluwstand wordt geweten aan gebrek aan nestmateriaal (klei) en voedsel (insecten). Door de natuurontwikkeling eind jaren negentig kwam in Culemborg klei beschikbaar (lagune bij het monument en de strangen bij lagere waterstanden). Ook de voedselsituatie verbeterde: muggen / haften enz. in de herstelde strangen. De nieuwe vestiging in de wijk Parijsch is volgens Arjan waar-

schijnlijk een verschuiving van de broedvogelpopulatie binnen Culemborg.

Vogelsoort van de maand juli		kwartel
11 juli	Wim Rubers	tuincentrum Goilberdingen (Parijsch)

Dat je ook aan de rand van de bebouwde kom al mooie vogelsoorten op kunt pikken toont Wim Rubers aan met de waarnemingen van een roepende kwartel om 08:30 uur. Een erg leuke waarneming. Jaarlijks worden slechts enkele meldingen van de kwartel in ons werkgebied gedaan. Dit jaar ook tijdens de jaarlijkse vogelkijkwedstrijd (Big Day), in de Regulieren.

Kwartels hebben een voorkeur voor grootschalige akkerbouwgebieden op zandgronden. Kwartels komen vooral in de oostelijke helft van het land voor: Drenthe, Groningen en de Flevo-polder. Volgens de kaartjes in de Atlas van de Nederlandse Broedvogels (2002) broedt de kwartel 'mogelijk' in drie van de vier uurhokken¹, waarin ons werkgebied ligt. De Hak-Al vogelspecial uit 2002 geeft de kwartel niet de status van 'incidentele broedvogel' maar van 'dwaalgast'. De laatste kwalificatie moet misschien worden gewijzigd met het oog op de jaarlijkse waarnemingen in het broedseizoen van de afgelopen jaren. Europees gezien gaat het niet goed met de kwartel. Mogelijk dat de lichte toename van de Nederlandse stand te danken is aan negatieve ontwikkelingen elders (ANB-2002).

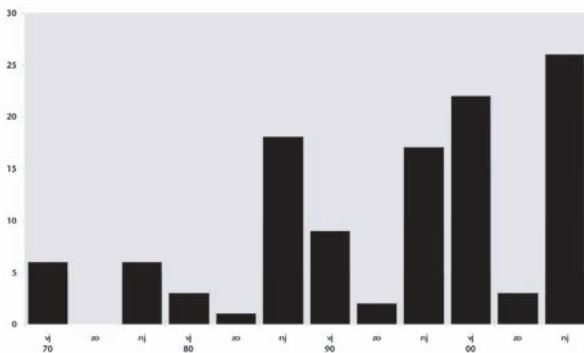
¹Een uurhok is een hok van 5 x 5 km op de topografische kaart

Vogelsoort van de maand augustus		wespendief
5 augustus	Peter van Hors-sen	Put van Buren (ter plaatse)
13 augustus	Marcel Kok	Pontje Culemborg (laag, rivier volgend)
19 augustus	Trektellers	Telpost Redichemse-waard (doortrekkend)

Wespendieven zijn broedvogels van wat oudere bossen met open plekken. Ze gedragen zich erg onopvallend. Ze lijken in eerste oogopslag op de buizerd, die een variabel verenkleed kan hebben. De langere staart, uitstekende kop, andere staartbandering en licht omlaag gehouden vleugels in zweefvlucht zijn duidelijke verschillen (Bron: VE). Wespendieven worden niet veel waargenomen in het NVWC-werkgebied. In de periode 1997-2002 staan dertig wespendiefwaarnemingen geregistreerd, gemiddeld vijf per jaar. Drie waarnemingen in één augustusmaand van dit jaar is dus veel te noemen. Temeer omdat de wespendief van 1997 t/m 2002 maar achtmaal in augustus is gezien.

Peter van Horssen heeft de NVWC-wespendiefwaarnemingen eens op een rij gezet. Hij heeft ze per 10 jaar (decade) in voorjaar- (VO), zomer- (ZO) en najaar- (NA)-waarnemingen gesplitst.

Aantal wespendiefwaarnemingen per kwartaal per tien jaar (1970-heden)

Uit de grafiek lijkt af te leiden dat de wespendief steeds meer wordt gezien:

- De aantallen per decade (10 jaar) nemen toe.
- Het aantal zomerwaarnemingen neemt toe. Dat lijkt misschien vreemd, want wespendieven broeden niet in de West-Betuwe. Nu maken wespendieven verre foerageer vluchten, tot wel 15 km van het nest. Trek je wat cirkels op de kaart dan kom je aardig in de buurt van bekende broedgebieden zoals de Utrechtse Heuvelrug en de omgeving van Leerdam (bron ANR).

De conclusie dat er steeds meer wespendieven in de West-Betuwe te zien zijn, kan echter eenvoudig worden weersproken:

misschien zijn we met zijn allen wel steeds beter gaan kijken en zegt de grafiek meer over onze waarnemers. Die zijn misschien wel steeds beter in staat een buizerd van een wespendief te onderscheiden. Kortom: de vraag of er meer wespendieven in het werkgebied voorkomen, kan niet eenvoudig worden beantwoord.

Wespendieven kunnen tot half oktober worden gezien. Opletten dus de komende weken, vooral op zonnige dagen na een slecht-weer-periode.

Nu de website meerdere malen per week wordt bijgewerkt en alle waarnemingen daar kunnen worden nagelezen, beperkt de vogelrubriek zich tot het bespreken van "de soort van de maand".

Bronvermelding:

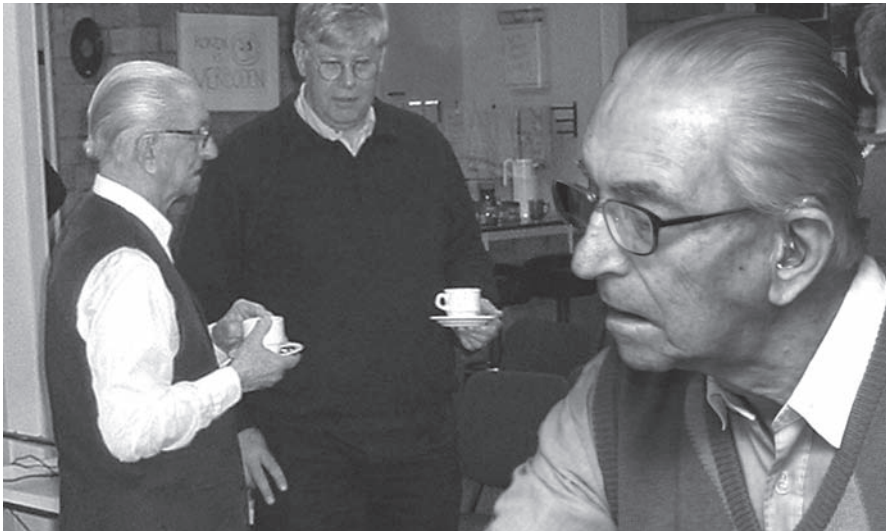
VE: *Vogels van Europa*
K. Mullarney, uitgeverij Tirion (2003)

ANB: *Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000*
Nederlandse fauna deel 5
Naturalis, KNNV Uitgeverij en EIS-Nederland, Leiden

ANR: *Atlas van de Nederlandse Roofvogels*
R. Bijlsma et al., Uitgeverij Schuyt en Co, Haarlem (1993)

Grafiek wespendief - Peter van Horssen

Nieuws van het bestuur

In memoriam: Joop Bezuijen

Onze Haagse drogist is niet meer. De afgelopen jaren was Joop een vast gezicht bij lezingen en bijeenkomsten van de NVWC: altijd vriendelijk en altijd bereid tot een praatje. Met zijn onvervalst Haagse accent was hij jaren geleden naar Culemborg gekomen om, samen met Adèle, zijn oude dag hier door te brengen. Joop was een buitengewoon actieve man en dat rentenieren hield absoluut niet in dat hij op zijn balkonnetje ging zitten. Hij was druk binnen de Driestad en ook hielp hij bij Bartje en natuurlijk bij de NVWC. Jarenlang heeft hij gezorgd, dat de Ketelvink er picobello bij lag als er weer een activiteit was. Hij maakte schoon en zorgde dat de tafels en stoelen op de juiste plek stonden. De laatste jaren ging dat lichamelijk niet meer, maar vanaf die tijd was Joop onze archivaris. Elke keer dat je weer in de Ketelvink kwam, hingen er weer vele nieuwe krantenknipsels op het prikbord. Joop las alle kranten, en knipte zorgvuldig alle artikelen uit die over de natuur of over de Natuur- en Vogelwacht gingen. Het was wel bijzonder om bij de picknick op 2 september een heel leeg prikbord aan te treffen. Daarmee werd het overlijden van Joop enkele weken eerder buitengewoon duidelijk. We wen-

sen Adèle heel veel sterkte zonder Joop, die ook voor haar bijzonder zorgzaam was. We denken aan haar en hopen haar nog veel tegen te komen bij de Natuur- en Vogelwacht.

Kars Veling

Jeugdclub de Green Rangers

Gerdit Greve en Monica Noordhuis hebben om verschillende redenen aangegeven aan het eind van het seizoen met het begeleiden van de jeugdclub te willen stoppen. Dat is natuurlijk erg jammer, vooral omdat ze het jeugdwerk in korte tijd zoveel nieuw leven in bliezen. Ook de samenwerking met de werkgroepen begon goed op gang te komen. Het is ons gelukt om toch een oplossing voor het nieuwe seizoen te vinden. Maar voordat we daarmee verder gaan wil het bestuur Gerdit en Monica hartelijk bedanken voor hun inzet voor het jeugdwerk in de afgelopen twee jaar. De jeugdgroep heeft altijd het maximale aantal kinderen gehaald (15) en dat zegt genoeg.

Gelukkig blijken er toch altijd weer mensen te zijn die hun energie in willen zetten om kinderen het moois van de natuur te laten genieten en te leren kennen. Wiel Rutten is bereid om de taak van Gerdit

over te nemen, met ondersteuning van een groep vrijwilligers die de taak van Monica op zich nemen. Dat betekent het contact naar de kinderen en de ouders / begeleiders. Wiel, we wensen je heel veel succes en we hopen dat je voldoende ondersteuning krijgt vanuit de werkgroepen en de begeleiders om zelf ook te genieten van de jeugdachtenden. Samen met Monica en Gerdit is nog tot 2007 een schema gemaakt met de thema's die nu één keer in de ongeveer drie weken aan de orde komen.

Gonda Baard

Veel belangstelling voor vleermuizenwandeling

Op vrijdagavond 8 september stonden 36 mensen klaar om mee te gaan op vleermuizenwandeling. Na een korte inleiding vertrokken we in twee groepen de Plantage in. Het was een mooie rustige avond en de rosse vleermuizen en gewone dwergvleermuizen lieten zich goed horen (door de bat-detector) en ook zien. Vooral de vele aanwezige kinderen zagen ze overal vliegen. Bij een holle boom hebben we minutenlang het uitvliegen van rosse vleermuizen kunnen bewonderen en om een uur of negen kwamen ook de laatvliegers te voorschijn. Kortom het was een zeer geslaagde wandeling, waar

Klaar voor de vleermuizenexcursie.

Foto: Kars Veling.

de mensen enthousiast vandaan kwamen. Helaas werden er maar weinig (of zelfs geen) watervleermuizen gehoord of gezien. Dat was de voorgaande jaren altijd een prachtige afsluiting. Het lijkt er op dat de kolonie die in de Plantage zat, verdwenen is.

Kars

Groenstructuurplan Gemeente Culemborg

Vlak voor de vakantie kwam de gemeente met het langverwachte groenstructuurplan. We hebben daar als NVWC al lang om gevraagd. Een visie van de gemeente op het groen in de stad en wat men daarmee wil. Het plan is een uitgebreide beschrijving van alle groene delen, onderverdeeld in de parels en verbindingsbanen. We spraken onze waardering uit voor het vele werk dat er in is gestoken en waren blij met de gedegen beschrijving.

We drongen wel aan op een goed beheer van dat groen. Het liefst zien we natuurlijk groenbeheer, waardoor de planten en dieren zich er goed thuis voelen. We willen ook dat de inwoners van Culemborg trots kunnen zijn op hun groen. En dat ontbreekt er nogal eens aan. In de delen waar natuurvriendelijk wordt beheerd, wordt regelmatig gemaaid, zonder dat het maaisel wordt afgevoerd. Dat is buitengewoon slecht, omdat je daarmee letterlijk brandnetels kweekt. Het is doodzonde, want als je die één keer hebt, ben je jarenlang bezig om er weer bloemen in te krijgen.

Inmiddels kregen we van de gemeente al weer antwoord op onze inspraakreactie. Men geeft aan dat de gemeente anders tegen het groen aankijkt dan de NVWC en dat op een heel aantal plekken geen mogelijkheden zijn voor natuurvriendelijk beheer, of dat het op die plaatsen niet gewenst is. Kortom, we zijn er nog niet over uitgesproken, maar in ieder geval ligt er nu een visie van de gemeente waar we mee verder kunnen. Wordt ongetwijfeld vervolgd.

Kars

Convo's onderdeel van de Hak-al

U heeft het vast al wel gemerkt: de convo's zitten niet meer los in de Hak-al, maar zijn nu een vast onderdeel ervan en hebben een andere lay-out gekregen. Met de vaste plek achterin kunnen ze niet meer zoek raken. Wel even opletten dat u de data van de activiteiten waaraan u wilt deelnemen, in uw agenda zet.

Gonda

Even bijpraten tijdens de picknick. Inzet: Salades
Foto: Kars Veling.

De picknick van 2-9

Ongeveer 35 mensen, zowel jonge als wat oudere, stapten nog net voor de regenbui om vijf uur zaterdag 2 september de Ketelvink binnen. Ze hadden zich opgegeven voor de picknick die in de Zump gehouden zou worden met daaraan gekoppeld een nachtvlinderexcursie en een vleermuisexcursie. De weergoden waren ons helaas niet gunstig gezind, reden om de picknick in ieder geval naar de Ketelvink te verplaatsen. We hielden de mogelijkheid voor de excursie nog open ... het werd helaas niet meer droog. Wie dacht de kwaliteiten van Kars al te kennen, werd deze avond door hem wel zeer verrast. Koken is zijn liefhebberij. Hij toverde in korte tijd een aantal bijzonder lekkere en smaakvolle maaltijdsalades op tafel. De zelf gebakken broden van Yvonne van de Vissersdijk pasten daar uitstekend bij. De reden om een picknick te organiseren was het opvangen van het afgelaste Hemelvaartskamp. De opkomst en de gezellige sfeer tijdens deze avond bevestigden, dat het idee aansloeg. In het bestuur zal over verdere vormgeving en eventuele herhaling van deze avond worden nagedacht.

Gonda

Gezellig natafelen. Foto: Wim Kievit.

De NVWC bibliotheek

door Gonda Baard

Alleen al 192 titels over vogels staan in de bibliotheek van de Ketelvink. Het deel vogels is maar een klein onderdeel van de ruim 1000 titels die nu in de kast gecodeerd staan. In de rode map (1e kast) kunt u zoeken op trefwoord, schrijver en titel van een boek. Het nummer dat vooraan staat, correspondeert met het nummer achterop het boek in de kast. De boeken kunnen door leden van de vereniging gratis worden geleend. Als u in de Ketelvink bent, kijk dan eens in de bruine kasten die achterin staan. Bestuursleden en de coördinatoren van de werkgroepen hebben bevoegdheid om uit te lenen. Heeft u vragen dan kunt u die stellen aan Jaaike Bosma, tel. 0345-513008.

Een voorbeeld uit een stukje bibliotheekbestand.

598,3	Vogels; algemeen	Soper	Tony	Leven met vogels
598,3	Vogels; algemeen	Speek	B. J. en Speek G.	Thiemes vogeltrekAtlas
598,3	Vogels; algemeen		Vogelbescherming	Vogels tellen in Nederland 1993
598,3	Vogels; algemeen		Vogelbescherming	Wintervoeding Vogels
598,32	Vogels van Nederland; algemeen	Dijksen	A. J. en L. J. -	Texel vogeleiland
598,32	Vogels van Nederland; algemeen	Haan	Nico de	Met honderd vogels op pad
598,32	Vogels van Nederland; algemeen	Hoek	K. A, van der	Het Vogelrijk
598,33	Vogels van andere landen en streken;	Bondietti	Peppino	Lasst sie leben
598,33	Vogels van andere landen en streken;	Ferguson e.a.	I.J.	Vogels kijken in Europa
598,33	Vogels van andere landen en streken;	Ferguson-Lees	I.J.	Vogels kijken in Europa
598,33	Vogels van andere landen en streken;	Taapken	J / Hoorn. D van den	Trekvogels
598,35	Vogels van bijzondere levensgebieden'	Aals	G. van	Handleiding voor het waarnemen van vogels in de Camargue
598,35	Vogels van bijzondere levensgebieden'	Colston	P. / Burton P.	Wad- en Weidevogels
598,35	Vogels van bijzondere levensgebieden'	Dijk	J. van et al	Randstad en broedvogels
598,35	Vogels van bijzondere levensgebieden'	Jonge	M. de	Vogels van wad en slik
598,35	Vogels van bijzondere levensgebieden'	Stepanek	O.	Birds of Heath and Marshland
598,35	Vogels van bijzondere levensgebieden'	Strijbos	J. P.	Vogelleven langs de kust
598,35	Vogels van bijzondere levensgebieden'	Vergeer	J.W.	Broedvogels van Zeeland
598,4	Vogelbescherming - Vogelreservaten c'.	Boer	Tom den	Beschermingsplan moerasvogels 2000-2004
598,4	Vogelbescherming - Vogelreservaten c'.	Boer	Tom E. den / Peeters	Vogels in de winter
598,4	Vogelbescherming - Vogelreservaten c'.	Diermen	J. van et al	Broedvogelinventarisatie Geldeland 1993
598,4	Vogelbescherming - Vogelreservaten c'.		Friese Pers Boekerij bv	Een vogel zit in het ziekenfonds

Convocaties

Het nieuwe knotseizoen 2006/2007

Zaterdag 18 november & 16 december: Locatie de Duinen

Het nieuwe knotseizoen 2006/2007 start zaterdag 18 november. Zaterdag 16 december is de daaropvolgende snoeidag. Beide dagen zal er gewerkt worden bij de familie Vernooij op de locatie De Duinen. Afgelopen jaar hebben wij hier twee dagen kunnen werken aan de lange rij knotwilgen links van de boerderij. Indien de gemeente Buren ontheffing verleent voor het verbranden van het resthout zullen wij verder werken aan deze rij. Op een van beide dagen zal ook de jeugdgroep van de NVWC mee komen helpen.

De locatie is te bereiken vanuit Culemborg door aan het einde van de Weidsteeg rechtsaf de Lekdijk te volgen voorbij Beusichem. Ongeveer 2 kilometer na de kruising met de Veerweg linksaf de afrit naar de boerderij volgen, aanduiding middels een bord met "De Duinen". Voor gereedschap, koffie e.d. wordt op alle dagen in voldoende mate gezorgd. Zelf svp voor brood zorgen, denk aan kleding/laarzen !!! Alle werkdagen wordt er vanaf 09.00 s'morgens gewerkt tot uiterlijk 14.00. Wie slechts enkele uurtjes kan is uiteraard ook van harte welkom. Indien gewenst is een plattegrond van de locaties op te vragen bij Harry van de Warenburg. Wie twijfelt of gezien de weersomstandigheden de snoeidag door kan gaan, neemt na 07.30 contact op met 06-49938988 of komt voor 08.30 naar de Ketelvink. Is vervoer gewenst, dan vooraf graag contact met onderstaande personen.

Data 2007

De navolgende snoeidata kunnen vast in de agenda genoteerd worden:

Zaterdag 13 januari, zaterdag 3 februari, zaterdag 24 februari, zaterdag 10 maart, zaterdag 17 november en zaterdag 15 december.

Activiteit Kinderboerderij

Zondagmiddag 12 november is er een NME-activiteit op de kinderboerderij aan de Weithusen. Het thema is "snoeien". Ook de knotwerkgroep zal hieraan een steentje bijdragen. Vanaf 13.30 kunt U, naast de overige activiteiten in relatie tot het thema, kennismaken met het werk van de knotwerkgroep.

Tot ziens!

Harry van de Warenburg, Grondzeilerweg 9
tel. 0345-514358
email: h.j.m.van.dewarenburg@freeler.nl)
Wim Smits, Hoogeinde 8, Zoelmond,
tel. 0345 -501671.

Vrijdag 17 november: Lezing De natuurgebieden van Noord Sulawesi

Door Leo van der Kooij

Aanvang: 20.00 uur
Locatie: De Ketelvink,
Middelcoopstraat 1a
Culemborg
Zaal: open vanaf 19.30

Indonesië behoort tot de landen met de grootste biodiversiteit van de wereld. De lijn van Wallace die van noord naar zuid tussen de eilanden Kalimantan (Borneo) en Sulawesi (Celebes) en tussen Bali en Lombok loopt is een scheidslijn tussen twee verschillende faunagebieden. Ten westen van de lijn ligt het zuidoost Aziatisch faunagebied, ten oosten het Indo-Australisch faunagebied. Het grillig gevormde eiland Sulawesi behoort tot het Indo-Australische faunagebied, dat ook wel met de naam WALLACEA wordt aangeduid. In maart van dit jaar maakten Leo en Nel, met nog drie andere reisgenoten, een reis van drie weken door dit bijzonder mooie gebied. De weelderige tropische plantengroei, de kleurrijke bevolking, de bijzondere vogelwereld en de prachtige kusten waren de ingrediënten van een fantastische natuurreis. Uit de talrijke opnamen van landschappen, vlinders, bloemen, planten en vogels en ook van de mensen in hun dagelijkse leven, stelde Leo een serie samen die een gevarieerd beeld geeft van Sulawesi. U bent van harte uitgenodigd hiermee kennis te maken. De toegang is gratis en voor aanvang, tijdens de pauze en na afloop van de lezing is de bar geopend.

Informatie:
Leo van der Kooij, tel. 0345-515450

Woensdag 13 december: Vakantiefoto's op naam brengen

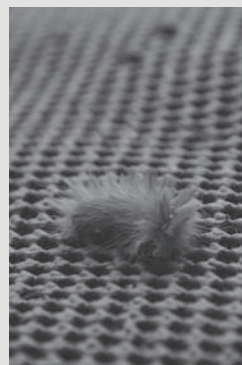
Aanvang: 20:00 uur
 Locatie: Clubhuis de Ketelvink
 Middelcoopstraat 1a
 Culemborg
 Toegang: Gratis

Dat vieze beest in de hoek onder de wastafel van het hotel ...

Dat schitterende kevertje op de rozen midden in Madrid...

Dat blauwtje hoog in de bergen...

Die grote libel die de tent in vloog bij Epe...

Schitterende dingen kom je tegen op vakantie. Dan neem je ook vaak de tijd om te fotograferen, maar thuis gekomen wil je er eigenlijk toch een naam op plakken. Nu, dat kan. Op woensdagavond 13 december organiseert de insectenwerkgroep weer de jaarlijkse

Vakantiefotoendiaaokdigitaalopnaambrengavond

Dan staan de diaprojector, beamer en laptop klaar om al uw plaatjes van insecten op groot scherm te tonen en samen met de aanwezigen en alle boeken die je maar kunt bedenken op naam te brengen. Ook planten en andere dieren kun je op plaat meenemen, maar we garanderen niet dat we daar de juiste boeken allemaal van bij ons hebben.

Ook afdrukken en hele fotoboeken zijn natuurlijk welkom. Als je naar hele rare en ver gelegen bestemmingen bent geweest, moet je even contact opnemen, want dan zoeken we ook uit die regio de

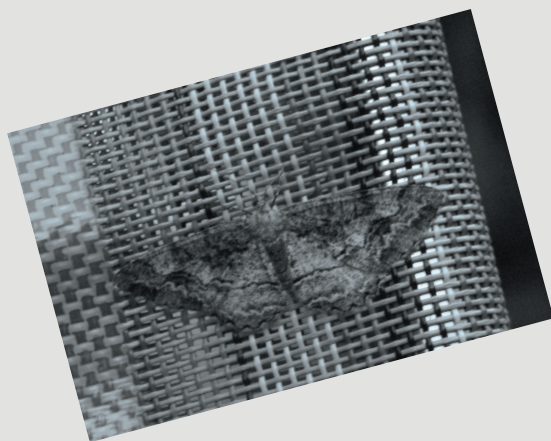
vlinder- en andere boeken op. Trouwens, ook insecten uit ons eigen Kuilenburg worden met liefde van een naam voorzien.

De avond wordt gehouden in de Ketelvink, Middelcoopstraat 1a te Culemborg (dat is achter het Chopinplein op Terweijde).

We starten om 20.00 uur en de toegang is uiteraard gratis. We zijn benieuwd wat voor moois we dit jaar weer te zien krijgen en ook of we er weer al puzzelend uit zullen komen.

Informatie:

Kars Veling,
 0345 531689
 (karsveling@planet.nl)

Adressen

Contactadres:

Natuur-en Vogelwacht Culemborg
Clubhuis "De Ketelvink"
Middelcoopstraat 1a
4102 CE Culemborg
Postbankrek.: 83.31.858
KvK te Tiel: 40156764
e-mail: post@nwwc.nl
website: www.nwwc.nl

Bestuur:

Kars Veling (voorzitter)
Akkerwinde 9
4102 JJ Culemborg
Telefoon: 0345 - 53 16 89

Gonda Baard (secretaris)
Martinus Nijhoff 13
4103 WP Culemborg
Telefoon: 0345 - 52 13 94

Yme Jan Bosma (penningmeester)
Wilgenboom 51
4101 WK Culemborg
Telefoon: 0345 - 51 30 08

Algemene bestuurleden:

Mike van der Linden
Oostersingel 9
4101 AA Culemborg
Telefoon: 0345 - 53 21 52

Margreet de Nie
Landzichtweg 14
4105 DP Culemborg
Telefoon: 0345 - 51 67 69

Daniël Beuker
Wilgeboom 13
4101 WJ Culemborg
Telefoon: 0345 - 51 61 55

Yvonne Gasau
Peppelbos 55
4191 ME Geldermalsen
Telefoon: 0345 - 57 52 79

Stellen van vragen aan het bestuur
kan door te bellen of te mailen naar:
bestuur@nwwc.nl

Lidmaatschap en Contributie:

Nieuwe leden en adreswijzigingen kunnen worden doorgegeven via e-mail aan: [Toine van Laar](mailto:Toine.van.Laar@nwwc.nl), lidworden@nwwc.nl of het postadres van "De Ketelvink"

Betaling geschiedt per
toegezonden acceptgirokaart.
Lidmaatschap per gezin/adres €15,00
per jaar. Postlidmaatschap € 20,00 per
jaar. Opzegging minimaal een maand
voor het einde van het verenigingsjaar.

Coördinatoren:

*Kampen, lezingen,
dia-avonden en cursussen:*
Yvonne Gasau
Peppelbos 55
4191 ME Geldermalsen
Telefoon: 0345 - 57 52 79

Vogelwerkgroep incl. Nestkasten:
Theo Boudewijn (*ad intrim*)
Akelei 42
4102 JM Culemborg
Telefoon: 0345 - 51 35 02

Plantenwerkgroep:
Leo van der Kooij
Vliegerweg 3
4101 JK Culemborg
Telefoon: 0345 - 51 54 50

Insectenwerkgroep:
Rob van den Haterd
Binnenmolenstraat 22
4101 BA Culemborg
Telefoon: 0345 - 52 25 82

Vragen over insecten:
Annette van Berkel
Akkerwinde 9
4102 JJ Culemborg
Telefoon: 0345 - 53 16 89

Knotwilgenwerkgroep:
Harry van de Warenburg
Grondzeilerweg 9
4105 HJ Culemborg
Telefoon: 0345 - 51 43 58

Werkgroep Wintervoeding Vogels
Ruud Post
Linnaeuslaan 61
4102 LG Culemborg
Telefoon: 0345 - 51 09 29

Werkgroep Natuurfotografie:
Wim Kievit
Verdistraat 13
4102 CL Culemborg
Telefoon: 0345 - 51 45 61

Begeleiding jeugdgroepen:
Wiel Rutten
A. Romein Verschoorpad 1
4103 VE Culemborg
Telefoon: 0345 - 51 00 64

Contact-adressen:

Dierenambulance Vianen:
Jolande van der Klis
Postbus 390
4130 EJ Vianen
Alarmtelefoon: 06-51 11 12 90
e-mail: jolandevanderklis@hetnet.nl

Kinderboerderij "de Heuvel"
Peter Brosky
Weithusen 63
4102 NV Culemborg
Telefoon: 0345 - 51 88 09

Steunpunt NME
Pauline Hoevenaars
Weithusen 63
4102 NV Culemborg
Telefoon: 0345 - 51 97 41
(dinsdag en woensdag)
0345 - 47 77 91
maandag t/m donderdag)
bezoek op afspraak
e-mail: nmeculemborg@wanadoo.nl

Diverse Natuurorganisaties:

Milieu:
Milieuklachten gemeente Culemborg
Telefoon: 0345 - 47 77 94
(tijdens kantooruren)
Na kantooruren politie
Telefoon: 0900 - 88 44

Klachten meldlijn gemeente Culemborg
Telefoon: 0345 - 47 79 59

Buitengewoon opsporingsambtenaren Culemborg
P. Brosky telefoon: 06-46 36 27 47
J. de Kaper telefoon: 06-46 36 27 12

*Milieuklachten en
informatiecentrum (MKIC)*
Telefoon: 026 - 359 99 99

Veldpolitie:
(Werkhoven)
Den Hartog: 0345 - 55 15 58
(Cothen)
Vrieling: 0345 - 56 16 75
(Zeist)
Meldkamer: 030 - 692 48 24

*Algemene Inspectiedienst
AID groendesk*
Telefoon: 030 - 669 26 40 of
030 - 669 26 63

Gemeentepolitie
Triosingel 34
4101 XC Culemborg
Telefoon: 0900 - 88 44

Vereniging Milieudefensie:
Postbus 19199
1000 GD Amsterdam

Milieudefensie Steunpunt Culemborg:
Frederik van Eedenlaan 30
4103 WB Culemborg
Telefoon: 0345 - 53 30 97
e-mail: milieudefensie.culemborg@planet.nl

*Milieuwerkgroep
Noordwest-Betuwe:*
Harry van de Warenburg
Grondzeilerweg 9
4105 HJ Culemborg
Telefoon: 0345 - 51 43 58

*Werkgroep Milieu
Geldermalsen:*
Henk ten Berge
Twee Morgen 16
4196 JT Tricht
Telefoon: 0345 - 57 39 74

Milieuwerkgroep Buren:
Goof den Hartog
Kloosterlaan 15
4111 LG Zoelmond
Telefoon: 0345 - 50 20 61

Informatie:

Clubhuis:
"De Ketelvink" voormalig
"Ketelhuis" op Terweijde.

Bibliotheek:
Boeken/verslagen/tijdschriften in
"De Ketelvink". Informatie en uitleen
woensdagmorgen of op afspraak
Telefoon: 0345 - 52 13 94

Het Vogeljaar:
Jaarabonnement door overschrijving
van €12,55 op girorekening van de
N.V.W.C., ondervermelding van
"Het Vogeljaar"

Verbandtas en -trommel:
Op excursie? Vergeet dan niet vanuit
de Ketelvink de linnen NVWC-rugtas
mee te nemen met EHBO-doesjes,
instructies en belangrijke
telefoonnummers.
Iets gebruikt? Meld dit dan bij het
bestuur: bestuur@nwwc.nl,
telefoon: 0345 - 52 13 94

Inleveren vogelwaarnemingen:
e-mail: waarnemingen@nwwc.nl
Invulformulier te vinden op
www.nwwc.nl of via de speciale bak
in "De Ketelvink"

Vogelopvang:
Alle "wilde" zoogdieren en vogels,
die hulpbehoevend zijn kunnen, na
overleg, gebracht worden naar:

(tijdens kantooruren)
Kinderboerderij "de Heuvel"
Jan Kaper
Weithusen 63
4102 NV Culemborg
Telefoon: 06-46 36 27 12
(na kantooruren)
Ruud Post
Linnaeuslaan 61
4102 LG Culemborg
Telefoon: 0345 - 51 09 29

Postadres redactie Hak-al:
Cocky de Groot
Valeriaan 49
4102 VG Culemborg
telefoon: 0345 - 53 38 60
e-mail: redactie@nwwc.nl

Indien deze Hak-al onbezorgbaar,
graag retour aan:

N.V.W.C.
Middelkoopstraat 1A
4102 CE Culemborg

AGENDA

<i>oktober</i>	7 zaterdag	9:30	Green Rangers
	9 maandag	20:00	Bestuursvergadering
	14 zaterdag	9:00	Paddestoelenontdekkingstocht
	14 zaterdag	9:30	Green Rangers
	16 maandag	20:00	Kernledenavond
	20 vrijdag	20:00	Lezing Madagaskar Het rode eiland
<i>november</i>	4 zaterdag	9:30	Green Rangers
	13 maandag	20:00	Bestuursvergadering
	17 vrijdag	20:00	Lezing Noord Sulawesi
	18 zaterdag	9:00	Knotten op locatie De Duinen
	25 zaterdag	9:30	Green Rangers
<i>december</i>	6 woensdag	20:00	Bestuursvergadering
	11 maandag	20:00	Thema-avond
	13 woensdag	20:00	Foto's, dia's enz: op naam breng avond
	16 zaterdag	9:00	Knotten op locatie De Duinen
	16 zaterdag	9:00	Green Rangers

6 november deadline kopij *Hak-al*

Kijk voor het laatste nieuws op www.nvwc.nl